

Popotnik

Pedagoški in znanstveni list

Štev. 7.

Vsebina:

I. 1. Josip Dolgan: Izobrazba kmečke mladine. — 2. Dragiša Mihajlovič: Učiteljeva samoizobrazba. — 3. Eliza Kukovec: Velika tiskana abeceda kot izhodišče čitalnega pouka v podeželski šoli. — 4. Mirko Vauda: Šolski novinci, dom in šola. — 5. Ernest Vranc: Moji vtisi na Dunaju. — 6. Avgust Suligoj: Vpliv gospodarskih in stanovanjskih razmer na razvoj otroka. — 7. Albert Žerjav: Na pomoč! ... — 8. J. Jurančič: Človek v številkah.

II. 1. Šolstvo v Ameriki. — 2. Celo orožniki kažejo razumevanje za mladino. — 3. K telesni kazni.

III. 1. Bregantova knjiga. — 2. H. Worsch: Symbol und Erziehung. — 3. F. Schneider: Das geschlechtliche Reifen als Fortschritt und Hemmung. — 4. J. Wagner: Die wissenschaftlichen Richtungen der gegenwärtigen Pädagogik. — 5. E. Jaensch: Neue Wege der Erziehungslehre und Jugendkunde. — 6. P. Petersen: Grundfragen einer pädagogischen Charakterkunde. — 7. A. Miehe: Die kindliche Religiosität. — 8. F. Klaff: Sinn und Bedeutung der Jugendbewegung. — 9. K. Weidel: Die neue Lehrerbildung in Preußen. — 10. H. Prinzhorn: Das Problem der Führung und die Psychoanalyse. — 11. W. Stählin: Die religiöse Lage des jungen Menschen.

Listnica uredništva.

Avtor članka »Kmetijska visoka šola na Danskem« se še vedno ni javil. Dokler ga ne poznamo, ne moremo disponirati s člankom.

Dobro bi nam došle kratke anekdote iz šolskega življenja, ki osvetljujejo psihološka ali pedagoška dejstva. Opazujte, dogajajo se vse povsod, in nam jih pošljite.

Neki tovariš je predlagal, da otvori Popotnik stalno rubriko za vprašanja in odgovore. Če lahko pričakujemo, da bo ta rubrika vedno polna, jo radi otvorimo. Smisel imajo seveda le vprašanja, ki niso čisto privatna, temveč imajo vrednost za širši krog. Za sedaj še počakamo, kako bodo dohajala vprašanja.

Prosimo za članke za 50letnico Popotnika. V poštev prihajajo razprave programatične vsebine, življenjepisi važnejših Popotnikovih sotrudnikov iz prve dobe, razni doživljaji v zvezi s Popotnikom i. dr. To gradivo izide v 10. številu letošnjega letnika.

V oceno smo prejeli:

Komanova: Prisega o polnoči. (Učiteljska tiskarna, Ljubljana).

Ante Beg: Slovenska pesmarica. (Goričar in Leskovšek, Celje.)

»POPOTNIK« izhaja v zvezkih 15, dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četrtno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

Naročnino in reklamacije sprejema upravništvo listov UJU, poverjeništvu Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

V uredniškem odboru so dr. Franjo Žgeč, Anton Osterc in Ernest Vranc.

Rokopisi se naj pošiljajo na naslov: E. Vranc, učitelj v Studencih pri Mariboru.

Popotnik

Pedagoški in znanstveni list

Letnik L.

Marec 1929.

Štev. 7.



Josip Dolgan:

Izobrazba kmečke mladine.

(Nadaljevanje.)

Smernice za izobrazbo kmečke mladine.

Izobrazba kmetskega ljudstva mora služiti slojnim, gmotnim in duševnim interesom; ne sme pa biti njen namen, da bi kmetski sloj ločila od drugih slojev. To načelo nam daje smeri in navodila za izobraževalno delo med kmetsko mladino.

Cilj kmetske izobrazbe naj bo družabna zavest. Te zavesti kmetskemu mladeniču ne bo treba vsiljevati, ker je zanj biološke važnosti. Njegova duševnost mora biti obrnjena v tir stremljenja po spoznanju vsega tega, od česar je odvisno njegovo življenje. Iz spoznanja svojega stališča v družbi sledi spoznanje vsega dobrega, ki ga ima od družbe, pa tudi spoznanje zlega, ki ga želi odstraniti. Odprava družabnega zla postane zanj problem. Ta problem naj mu rešita sociološka in socialno ekonomska znanost. Troje elementov se mora združevati v tem razmišljanju: ugotovitev družabnih in gospodarskih dejstev na podlagi konkretnega opazovanja, problemi, ki izhajajo iz teh ugotovitev, ter reševanje problemov. Odgovore na družabna vprašanja si dajejo sami ali pa jim ga daje znanost; znanost je tedaj življenska potreba.

Kmetski mladenič naj zna, da so se člani srečnega razreda vedno združevali med seboj, se odrekli svojim temnim, prirodnim, individualno egoističnim nagonom ter si prilastili kulturo kot sredstvo razrednih koristi in kot razredno znamenje. Nastanejo tedaj socialno etični problemi in čut potrebe po zadružnem življenju in socialni kulturi. Spoznal bo, da je mogoče rešiti stališče kmetskega in vsakega delovnega človeka le s popolno družabno pravičnostjo. Načelo družabne enakosti mora postati njegovo življensko stremljenje. Namen kulture se v svojem bistvu spremeni popolnoma, ker njena naloga ni več, da bi gradila mejo med višjim in nižjim razredom, pač pa da bi odpravila družabne razlike ter da bi postala sredstvo in bistvo splošne človeške etike; tudi ne bo namenjena le enem razredu, pač pa vsemu človeštvu.

Socialen je le oni, ki dela in proizvaja za družbo. Kmetski mladenič mora poznati proces proizvodnje. Pri proizvodnji pa moramo upoštevati naravo, tehniko, organizacijo dela ter znanosti, ki pomagajo proizvoditi. Kako velika je razlika med uspehi industrije in uspehi kmetijstva! Pri indu-

striji je znanstvena tehnika nadomestilo človeške sile, organizacija dela je uredila in pospešila izdelovanje, zato je množina industrijskih proizvodov mnogo večja, kot je množina živih energij, porabljenih pri proizvodnji. Pri kmetijstvu je proizvodnja še enostavno, neznanstveno, delo pa porazdeljeno komaj na nekaj oseb; kmetovalec mora dati skoro vse žive sile zemlji, ker drugače ga ne bi preživljala. Kmetijstvu je treba tudi znanstvene tehnike in organizacije dela, ker le tedaj se bodo pridelki tako pomnožili, da bodo lajšali kmetu težko skrb za vsakdanji kruh, lajšali njegovo težko in naporno delo, dajali udobnost fizičnemu delu njegovega življenja in mu nudili glede na čas in telesno razpoloženje pogoje za duševno izobrazbo. Razvita tehnika pa je tesno združena z združnim delom. Pri industriji je organiziral in podružabil delo lastnik tovarne, pri kmetijstvu pa naj organizirajo delo kmetovalci sami. Velika posestva propadajo, ker je svobodna pogodba med delavcem in delodajalcem taka, da nima delodajalec mnogo dobička od nje, ker nima strojev in kemičnih sredstev; delavcu mora vrniti energije, stroju jih ni treba, uspeh strojnih energij bi bil njegov dobiček. Industrijalec je zaslužnil milijone svojih delavcev in obubožal množico malih obrtnikov; veleposestnik pa ni mogel zaslužniti in obubožati malih kmetov; toda ravno tako bi jih zaslužnil, če bi bila kmetijska tehnika tako razvita kot industrijska. Tedaj bi bila industrijalizacija kmetijstva za kmetovalca le v kvar in škodo, če ne bi postala obenem združna. Le znanstvena tehnika bo pomnožila kmetijske pridelke; da bodo pa posledice tega tehničnega napredka ugodne za kmetovalca samega, bo moral imeti smisel in voljo za produktivne in konsumne zadruge. Kmetijska znanost, tehnika obdelovanja in združništvo so tri stvari, ki jih bo moral kmetijski mladenič znati, čutiti in izvajati. Kmetijstvo, dasi racionalno, toda brez smisla za združno gospodarstvo, bi ostalo še vedno individualno in bi tiralo ljudstvo kot vsak razvit gospodarski individualizem v trgovstvo, goljufijo, nepravico, samovoljnost in pretirano telesno uživanje. Kmetijska veda ne gleda na njen pomen za družbo, temveč le gleda na posameznikovo korist, bi vplivala na našo mladino in na naše ljudstvo le intelektualno ter individualno gospodarsko, ne pa socialno, in tedaj tudi ne etično.

Naš mladenič ne more postati pravo socialno bitje, dokler se ne pouči v svoji obrti, v kmetijstvu. Vse moderne proizvodjalne stroke imajo svojo znanstveno podlago. Podlaga kmetijskemu proizvodnji so vse prirodoslovne vede, tedaj vede, ki imajo za predmet živo naravo, vso njeno lepoto in ves njen misterij.

Socialna zavest in znanost bi dajali kmetskemu telesnemu delu kulturno vrednost in lepoto. Delo, ki je sedaj grobo in neveselo, bi dobilo svoj sijaj. Tako kultivirano delo bi bilo potem oni bistveni znak, po katerem bi se razlikovala kmetijska zdrava izobrazba od meščanske izobrazbe. Meščanska vzgoja ne navaja mladine k telesnemu delu, zato ni današnji izobraženec sposoben za nobeno delo pa tudi ne zna ceniti dela drugih. Ženska je po svoji naravi in po svojem naravnem poklicu ustvarjena za delo; toda šole, ki izobrazujejo žensko mladino, se še niso dotaknile te njene strani; na njeno mesto stopijo znaki korupcije: brezdelje, ljubezensko sanjarjenje, ničemurnost, koketnost, perverzna zabavnost. Pa kdo bi ji zameril, ko je po meščanski morali delo sramotno, šole pa z omalovaževanjem dela le potrjujejo to načelo. Racionalno delo bo okrepilo razredno samozavest kmetskega ljudstva, vplivalo bo pa tudi na prerojenje družabne morale, ker bo odganjalo ljudi od brezdelja in pokvarjenosti ter ga navajalo k delu in duševnemu zdravlju.

Našega mladeniča mora tudi zanimati, kako si ohranimo zdravo telo. Poznavanje človeškega telesa, njegovega zdravja in njegovih bolezni ter higienski način življenja je velike važnosti za naše ljudstvo in ves naš narod. Med meščanskimi sloji, ki so sicer higiensko prosvitljeni, se pojavljajo bolezni, ki so posledica rafiniranega uživanja in pomehkuženosti. Na delavčevo zdravstveno stanje vpliva njegovo delo in prostor, v katerem dela. Gledé zdravja našega kmeškega ljudstva ne smemo biti preveč optimistični: umrljivost novorojenčkov, bolehnost, oslabiljenost in opešanje mater, katari, prehladi in trganje kmeških ljudi nam govorijo, da je treba v zdravstvenih zadevah še precej dela in čiščenja. Te bolezni se največ redijo na nevednosti in preveliki neokretnosti. Težko bi bilo odvadiati meščana rafiniranega uživanja, težko bode odstraniti od dela zdravju škodljivih primesi, lažje pa bo podučiti naravnega človeka, kako naj se obvaruje bolezni, ki so se ga polotile zaradi njegove nevednosti in neprevidnosti. Narava, naravno življenje in higienski pouk bodo gotovo ohranili naš rod zdrav in krepak. Tudi pri higienem pouku bo treba mladini poudarjati, da je dolžnost vsakega posameznika, da skrbi za svoje zdravje zaradi sebe, zaradi naroda in zaradi vse človeške družbe, da ima tedaj zdravje poleg individualnega socialen pomen.

Ali pa bi bila socialno etična in socialno gospodarska izobrazba naše mladine popolna, če je ne bi spopolnjevali z zgodovino, časopisjem in umetnostjo?

V zgodovini se zrcali stremljenje narodov po gospodarski zagotovitvi in po socialni in politični moči. Mladenič naj zaznava, da so gospodarske razmere in gnotne dobrine važna podlaga zgodovinskemu razvoju. Naša zgodovina je zgodovina gorja in trpljenja. Naš narod je kmeški in ta narod je bil vedno žrtev gospodujočih slojev drugih narodov; niso mučili našega naroda drugorodni kmetje, pač pa drugorodni oblastniki. Kmeški sloj našega rodu — in brez tega sloja si ne moremo misliti našega naroda — bo enakopraven šele takrat, ko bo na svetu določevala družabno usodo popolna demokracija. Le spomini na nesrečno življenje naših prednikov vzbujajo v mladini hrepenenje po svobodi in splošni socialni pravičnosti, ne pa spomini na slavne dni, ki jih ni bilo nikoli. Mladeničem moramo čitati zgodovinske vire, monografije in duhovite zgodovinske povesti.

Nič manj važna kot zgodovina preteklosti, je zgodovina sedanjosti. O sedanjih dogodkih nam poročajo časniki in revije. Tudi časniške politične novice naj bodo snov, iz katere se črpajo sociološki zakoni, obenem pa naj se čitajo kritično in pojasnujoč jih z vidika sociološke znanosti. Važna, poučna in vzgojna so tudi gospodarska poročila, potem pa poročila o iznajdbah, odkritjih, kulturi, potovanjih, šegah in navadah drugih ljudstev, o ljudeh, ki žrtvujejo čas in energije za človeštvo, ter o vseh dogodkih, ki so zanimivi, obenem pa pomembni za človeško družbo. Ogibati se je treba takih dejstev, ki so zanimiva, vendar pa so nebitvena, tedaj dejstva, ki vzbujajo le bolno kurioznost, za katero so tako dojemljive napolizobražene ženske. Malokje bi se kmeški mladenič tako lepo vzgajal k samostojnemu presojanju in mišljenju kot ob čitanju časnikov; zato naj se uči čitati časnike z raznimi tendencami. Kdor bo vodil vzgojo mladine, jo bo moral navajati, da se bo vedno izpraševala: ali je mogoče tako dejstvo, kakšen namen ima poročilo in kaj je v dogodku socialno-bistvenega, idejnega.

Nepopolna bi bila vsaka vzgoja, ki se ne bi dotaknila intimnega, notranjega duševnega življenja, ki je subjektivno in doživljajoča zadeva posameznika, objektivno in v postanku pa zadeva družbe. Vsaka doba družabnega

razvoja ustvarja v ljudeh svojevrstno čustvovanje, stremljenje in naziranje, ki je od začetka temno in kaotično! ko pa postane splošno in silno, si poišče v umetnosti svoj izraz. Umetnost je sistem živega življenja kake dobe. Ker je vsaka doba boj med obstoječim in nastajajočim, je tudi umetnost proslavljanje ali pa protest. Umetnik je romar, ki potuje po svoji duši, zato da spozna vse druge duše. Umotvor je zrcalo, v katerem gleda posameznik svojo in drugih usodo, posebno pa duševno usodo. Brez tega zrcala bi bilo spoznanje človeške družbe nepopolno in enostransko, ker bi prezrlo najintimnejšo socialno funkcijo, čutečo duševnost. Srednja šola ni znala vzgojiti našega malomeščana za razumevanje umetnosti; književnost je bila predmet mehanskega znanja, ki se ga je bilo treba učiti zaradi eksamnov; nikoli pa ni bila posoda socialnega doživljanja, v katero bi vtil svoje doživljanje. Umetnost tvori pri nas niso razumevani in usoda naših umetnikov je grenak protest. Kmetško mladino moramo vzgojiti v razumevanju in občutenju življenja, ki je v umetniških oblikah, ter ji pojasnjevati oblike v zvezi z vsebino. Mladenič naj spozna, da ima vsakdo pravico, da zadosti svojim telesnim in duševnim potrebam in da je treba odstraniti vse pogoje, ki kalijo telesno in duševno razpoloženje družabnega bitja. In kje bi mladenič bolje spoznal družabne razmere, potrebe in krivice kot pri Tolstem, Dostojevskem, Tagoreju in Cankarju? V umetnosti, zlasti književni, se zrcali trpljenje. Ker je trpljenje obenem trpljenje posameznika, zbudi zanimanje. Ker pa je obenem trpljenje vsega človeštva, se zavest posameznika oprostí tesnega in neplemenitega samoljubja in postane splošna človeška zavest, ki dvigne posameznega človeka duševno in socialno. Mladenič naj pozna književno in upodobljajočo umetnost vsaj v bistvu. Tudi avtobiografija in dela življenske filozofije bodo ugodno vplivala na prerojenje značaja, izobrazbe in dela našega ljudstva.

Naše ljudstvo ni vajeno olikanemu vedenju in zaostaja za ljudstvu drugih narodov. Nismo za pretirane in komplicirane oblike vedenja, ker so največkrat same sebi namen, včasih pa tudi izraz ošabnosti in napuha, pač pa moramo uvesti vsaj one konvencionalne oblike, ki so obenem izraz spoštovanja in vljudnosti. Take oblike so resnične le pri etično vzgojenem človeku; res je pa tudi, da bi bilo etično mišljenje in čustvovanje brez teh oblik nepopolno. Spoštovanje do ženske, spoštovanje do starih in onemoglih, spoštovanje do otroka, spoštovanje do revnih, ponižanih in razžaljenih mora živeti v srcu našega naroda, mora se pa javljati tudi v besedi, kretnji in dejanju.

Vseh teh zahtev ne moremo ločiti druge od druge, pač pa jih moramo smatrati le kot razne strani ene same velike zahteve, zahteve po enotni, organski, socialni, gospodarski in duševni izobrazbi našega kmetškega ljudstva; vprašanje je le, katero stran tega enotnega organizma bo treba v posameznih krajih bolj izpopolnjevati, ali gospodarsko ali duševno.

(Konec sledi.)

Učiteljeva potrpežljivost ne obstoja v pasivnosti, temveč v vztrajnosti, da se loti otroka vedno in vedno z nove strani, če vidi, da s prejšnjim načinom ni imel uspeha.

(Münch: Freude ist alles.)

Dragiša Mihajlović:

Učiteljeva samoizobrazba.¹

(Posvećeno drugu A. Ostercu.)

Ja i drug Osterc bitno se razlikujemo u shvatanju pitanja kojega tretiramo. Tu razliku i drug Osterc opaža. Ona je po njemu, u mome gubitku vere u današnje društvo, i njegovoj veri u evolucionu sposobnost današnjega društva. Tačno. Društvo govori kroz pojedinca. Drug Osterc je idejni predstavnik jednoga društva, ja drugoga. Otuda razlika u našim shvatanjima.

Ja bih ovde sasvim mogao stati. Ono što ja tvrdim, da je društvo snaga, koja udara svoj žig na duhovni život pojedinaca, to je drug Osterc otkrio na samome sebi. Ali zašto da ne produžimo naš javni razgovor? On je koristan za celinu u kojoj mi radimo. Ja to činim stežući ruku drugu Ostercu. Ko ne može da čestita na mislima svome oponentu, taj nema uvažanja prema istini, koja se u sumnji rađa.

Ja to rado činim.

I.

Za slabe rezultate današnjega vaspitanja drug Osterc krivi i učitelje. On izrikom kaže, da smo mi učitelji sukripci za rdavo stanje današnjega društva. On zato traži produbljivanje našega školskoga posla, što će doneti bolje ljudsko društvo.

Suviše smelo tvrđenje.

Pre svega ne samo organizacija škola i njeni ciljevi nego i nastavni metodi odgovaraju ciljevima društva. Današnjem društvu potrebna je današnja škola sa današnjom pedagogikom i ona će egzistovati do god je njega. Na suprot tome, drug Osterc misli, da bi se sve to izmenilo, ako bi učitelj dobro proučio Psihologiju.

Nije tako.

Današnji društveni stroj osudio je veliki broj svojih mladih članova na degenerisanje i gotovo izumiranje; on je mnogima onemogućio školovanje a školu pretvorio u drenažu i mučenje dece; on je strahovito nagomilao nastavni materijal i opteretio decu, rušeći njihovo fizičko i duhovno zdravlje; on je udaljio školu od života, tako da škola i život nigde dodirnih tačaka nemaju; on je kroz sve učiteljevo školovanje sproveo srednjevekovnu romantiku i njegovome obrazovanju dao polubogoslovski karakter. Jednom reči: današnji društveni stroj razrušio je sve vrednosti za normalno razviće svojih mladih članova.

I zato su krivi učitelji! Nepravedna optužba. Netačna diagnoza, varljiv lek. Duboka školska i društvena reforma da dođe iz učiteljevoga poznavanja Psihologije! Iz nje dolazi samo popravka nastavnih metoda. To i ništa više. Duboka školska i društvena reforma nikako. Stvar razumljiva. Školska reforma je deo socijalnoga pitanja, koje se ne rešava psihološkim apstrakcijama nego socijalnim snagama. I nije ni najmanje pogrešno tvrditi, da će baš učitelj u masi, na kojega drug Osterc polaže veliku nadu, biti vrlo mali faktor u rešavanju toga problema. I pre će nove društvene snage tražiti novoga učitelja, nego što će učitelj u masi tražiti novo društvo.

¹ Članek prinašamo v originalu, ker pri prevajanju obstoja nevarnost, da se misli ne izrazijo adekvatno. — Uredništvo.

Apstrakcije udaljuju ljude od fakata a svako udaljavanje od fakata onesposobljava čoveka da vidi život onakav kakav je. Današnje učiteljevo školsko obrazovanje i njegovo nepoznavanje Sociologije drži ga na jednome mestu, često puta očiju okrenutih pre nazad nego napred. Lepi primeri idealnih učitelja u simpatičnim licima Dolgana, Breganta, Radovana Nikčevića i njima sličnih pokazuju tačnost toga tvrđenja. Oni će ostati kao neoborimi dokaz neuspehlih naprezanja, da daju nove oblike školskoga rada i nove ciljeve vaspitanju, kakve ne traži današnje društvo.

Ne treba mnogo pameti pa ovo tvrđenje razumeti. Ko neće ili ne može da razume neka pokuša da, naprimer, u Sloveniji izbaci iz škola religisku nastavu i unese mesto srednjevekovne romantike ekonomsko posmatranje Istorije, pa će ovo odmah razumeti. U isto vreme on će vrlo brzo uvideti, da je za ovo nedovoljam učitelj, nego mnogo veća snaga, koju učitelj nema. Ne može se kod mase naroda nikada uzdići idealna ljudska volja, ojačati ljudski karakter, osnažiti ljudska solidarnost bez aktivnoga rada. Pa ipak sva nastojavanja pojedinih umova, da se u masovnu školu uvede nastava rada, ostaju bez uspeha. Zašto? Zato što današnji društveni stroj ima svoju školu, koja potpuno odgovara njegovim potrebama i ciljevima. Svaka druga škola za njega je bez interesa i on je neće.

Od kuda sve to? Otuda što društvom ljudskim ne vladaju neke apstraktne ideje već konkretni interesi, kojima se ne mogu da otrgnu ne samo sitni nego i veliki umovi ljudski. I Istorija po pravilu nađe baš te veće ljude i oni postaju proroci i idejni predstavnici svoga vremena, zastupajući interese društvene klase kojoj pripadaju.

Pedagoško polje ljudske delatnosti nije izuzetak toga pravila. Za potvrdu toga da navedemo dva markantna primera iz današnje Nemačke Pedagogike. Uzmimo primere Kerschensteinera i Neuendorffa.

Kerschensteiner je poznata pedagoška veličina. On je poznati borac za uvođenje ručnoga rada u školu. Njegova Radna Škola ima svoj specijalni sadržaj. Nije to Radna Škola Seidela, Ertela, Pabsta ma da im je u mnogočemu slična. Svoje misli o Radnoj Školi on iznosi u svome poznatome delu R a d n a Š k o l a. Šta hoće on u njemu? On hoće da Radna Škola spremi za rad široke narodne mase. I još nešto više od toga. Ona treba »da zahvati na radu duh vaspitanika«, kako veli Kerschensteiner. Kojega vaspitanika? Vaspitanika iz osnovne škole. U ustanove privilegisanih društvenih klasa Kerschensteiner ne unosi ni tu nastavu, ni taj duh. Što? Zato što taj duh treba da se razvije u glavnom, kako on veli, protiv unutrašnjega neprijatelja.

Tako Kerschensteiner. A Neuendorff?

Ovu Kerschensteinerovu misao još otvorenije i bezobzirnije ispoveda jedna velika grupa nemačkih pedagoga s Neuendorffom na čelu. Njegovo istupanje posle rata je otvoreno i snažno obojeno njegovim društvenim idealom. Pala je stara konstitucija a iz dubine su pokuljale »nezadržime nekulturne snage četvrtoga staleža«. Spasenje, veli Neuendorff, može doći samo od građanstva, koje ima potrebno obrazovanje i sile. Ali da se postigne »misijsa spasenja« nemački učitelj treba da dâ primer svojega požrtvovanja. Od nas učitelja, veli Neuendorff, zavisi spas nemačkog idealizma i pomoć da postane najmoćniji u nemačkom narodnom društvu, a takođe i da postane svetskom silom.«

Zato Neuendorff traži da sholastika srednjega veka pređe u radnu školsku zajednicu, koja bi stvarala snažno, otporno, za akciju sposobno pokor-

lenje.« A zašta će mu to i takvo pokolenje? Svakojako zato, da Nemačka opet postane svetska sila.¹

Za ocenu ovih ideja i akcija koje one preporučuju nedovoljan je učitelj-psiholog, kojega drug Osterc preporučuje. Ovde je potreban učitelj borac, čiju akciju određuje učitelj-sociolog. Tačnost ovoga tvrđenja pokazuje pojava škole sa kulturnom misijom, koju pomažu učitelji-sociolozi. Njihov ideal škole niče iz njihovoga društvenog ideala. Pedagoški proces u njihovim školama je socialnoga karaktera. Njihove škole su protest protiv jedne savremene besmislice koji uslovljava današnji društveni stroj. Taj protest bio je nemogućan sve dok socijalna misao nije prodrila u Pedagogiku i Psihologiju.

I za ovu misao ima puno primera iz Istorije Pedagogike. Uzmimo samo Pestalozzija. Nije on bio protivnik škole svoja doba što je poznavao Modernu Psihologiju, nego što je kroz njegovo celokupno duhovno biće strujala snaga njegovoga socijalnoga osećanja i uverenja. On je u istini bio učitelj-borac i pedagog-sociolog. Škola njegovoga doba puna zagušljive sholastike i praznoga brbljanja izazvala je u njemu čitavu pobunu i on je zato tražio, da u osnovu svakoga vaspitanja i obrazovanja legne ne knjiga već život. Ista misao i isto poreklo misli, kad Gansberg traži da proučavanje stvarnosti bude najvažniji nastavni predmet.

Šta izlazi iz toga?

Izlazi zaključak: Pedagoške ideje jednoga doba uvek su deo ideologije društva toga doba. (Konec sledi.)

¹ Treba videti: 1. E. Neuendorf: *Moderne pädagogische Strömungen und ihre Wurzeln im geistigen Leben der Zeit*, Haspe 1907. 2. *Die Schulgemeinde*. Herausg. v. E. Neuendorf. Verl. Teubner in Leipzig, 1921.

Kaj vse lahko povzroči učiteljeva strogost. Pred kratkim so našli v njenem stanovanju v Stoutham-u (Virginia, USA) 45-letno učiteljico Anny Prehorst z odsekano glavo. Razne okoliščine: nedotaknjene dragocenosti, krvavi odtisi malih rok, nepriljubljenost učiteljice pri njenih učenkah, so dali policiji povod, da išče morilca v — njenem razredu. In z uspehom! Rezultat policijskih pozvedovanj je bil sledeč: Dan pred zločinom je dala učiteljica trem deklicam (13 oz. 14 let) radi nekega prestopka dolgo kazensko nalogo. Ob enem jim je zapretila, da jih naznani voditeljici in staršem. Zvečer ob 7. uri so se podale vse tri k učiteljici na stanovanje in jo prosile, naj jih ne naznani. Učiteljica ni hotela o tem nič slišati in jih je surovo napodila. Kar skoči ena izmed deklic k mizi, pograbi dolg nož ter ga bliskovito zasadi učiteljici v vrat. Ker je zadela glavno žilo, se je učiteljica zgrudila in obležala v mlaki krvi. Tu je pograbila bestialnost še drugi dve deklici; vzele so sekiro in z več zamahi odsekale učiteljici glavo. Ko so dovršile to dejanje, so si umile krvave roke ter neopaženo odšle na svoje domove. — Po zaslišanju so seveda vse tri otroške zločinke zaprli.

Velika tiskana abeceda kot izhodišče čitalnega pouka v podeželski šoli.¹

Iz nemškega vele mesta, iz Hamburga, se širi smernica, da mora elementarni čitalni pouk izhajati iz velike tiskane abecede.

Vznikla je ta smernica iz načela samopridobitnosti pri pouku. Otrok se naj sam iz sebe nauči čitati. V mestu, zlasti v vele mestu, je to mogoče neredek pojav. Ulice in trgi nudijo nebroj napisov nad trgovinami, gostilnami in raznimi obrati. Zidovi, litfasstebri, plotovi, da, celo ulični tlak — so pokriti s kričočimi reklamami, ki izzivajo pozornost resnega človeka, kaj šele zvedavost dece. Kot groteskne pisave so reklamni plakati sestavljeni iz velikih tiskanih črk. Otrok, ki se šeta po vele mestni ulici, neizogibno prične poizvedovati, kaj te slike pomenijo, čemu so itd. Tako se na ulici uči čitati.

Ta pojav je napotil mestno učiteljstvo, da izhaja pri čitalnem pouku od velike tiskane abecede. Merodajen je bil pri tej reformi tudi nemški pravopis, ki začenja vse samostalnike z velikimi začetnicami, zaradi česar je nemška čitalna snov gosto pretkana s temi črkami.

V naši slovenski kmečki vasi, zlasti v raztresenih naselbinah hribovskih in goratih pokrajin, pa je kaj malo napisov. Nahajamo jih kvečjemu pri trgovcu. Res, da otroci že v predšolski dobi zahajajo v trgovino, toda takrat se ne zanimajo za reklamne napise, marveč jih poleg skrbi, da bi prav izvršili naročilo staršev, še prevzema poželenje po sladkorčkih in štrucah, ki so tako vabljivo razstavljeni na prodajalni mizi in policah.

Še manj priložnosti kakor vaška ulica pa nudi naš kmečki dom za pobudo literarnega zanimanja. Le razmeroma malo kmečkih hiš je naročenih na časopis in knjige Sv. Mohorja. Čitajo sicer nekateri, zlasti mlajši, romane, izposojene iz knjižnice izobraževalnega društva! Toda v nobeni hiši literarno zanimanje ni tako močno, da bi zajelo tudi deco, ki še ne pohaja šole.

S tem odpade glavni povod, da bi tudi v podeželski šoli velika tiskana abeceda morala biti izhodišče čitalnega pouka. Seveda bi smela in mogla to biti, toda ni priporočljivo, da je; kajti takšen učni postopek za enkrat nasprotuje naši početnici, katero moramo pač upoštevati, dokler nimamo bolj šega nadomestila.

Sloviti Berthold Otto sicer piše v svoji knjigi »Die Zukunftschule«, da mora delovna šola streti tradicijsko oblast učbenikov. Toda ni vsakdo izmed nas nadarjen k pedagoškemu samoustvarjanju. Brez učbenika bi utegnil marsikdo zabloditi na neuspešna stranpota.

Vendar pa uporaba učbenika nikakor ne izključuje samodelavnosti in samodoločbe dece ter izhajanja čitalnega pouka iz tiskane abecede.

Vsako prizna, da t i s k lažje čitamo nego p i s a v o, odtod izhaja tiskana oblika s t r o j n e pisave. So psihologi, ki trdijo, da iznaša razmerje v trudu 10 : 1. Nič nas ne ovira, da pričnemo čitalni pouk s tiskano abecedo, vendar v smislu našega učbenika in slovenskega pravopisa, namreč z malimi črkami. Saj so njihove oblike v 13 slučajih skladne z oblikami velike abecede, namreč: I, O, U, Z, Ž, C, Č, S, Š, P, J, K, V. V 4 slučajih pa so še preprostejše od

¹ Priobčujemo kot mnenje znane iskateljice. S tem dajemo priliko pobornikom druge smeri, da svoje stališče podrobneje objasnijo. Uredništvo.

oblik velikih črk, namreč: h, H; b, B; r, R; l, L. V teh slučajih nastane iz male črke velika, ako mali obliki dodenemo nekatere dele.

Ne samo velike črke, marveč tudi male dopuščajo upodabljanje iz palčic, iz zrnč ter iz ila, saj jih je Basedow uporabljal celo iz krušnega testa.

Prav kakor velike črke, dopuščajo tudi male razvoj do pisalnih oblik v svrhu hitrejšega posnemanja; na primer:

i, u, z, ž, v, s, k.

Najbolje pa ozir na slovenski pravopis priporoča malo abecedo kot izhodišče čitalnega pouka. Moderna didaktika zahteva, da deci dokažemo potrebnost vseh učnih pokretov. Utemeljiti torej tudi moramo učencem potrebnost uporabe dveh abeced.

Ako je bila mala abeceda izhodišče, ta utemeljitev ne dela težav. Neprisiljena je razlaga, da z velikimi začetnicami odlikujemo lastna imena pred ostalimi. Ni pa logičnega mostu od velike do male abecede. Ako so učenci prvotno čitali in pisali:

MAKS TACIGA, TRGOVINA

jim naknadno ne gre v glavo, zakaj bi v bodoče morali risati, oziroma pisati

Maks Taciga trgovina.

Po njihovi sodbi bi zadostovala velika abeceda ter se jim zdi mala abeceda kot nepotreben privesek. Pišejo sicer z malo abecedo, kakor jim učitelj nasvetuje in veli, toda s tem je prekršeno hedonsko vzgojno načelo, ki ne dovoli diktata, marveč prizna le motivacijo. Iz tega razloga zahtevajo nemški pedagogi, naj tudi Nemci po zgledu Slovanov in Romanov omejijo uporabo velikih začetnic le na lastna imena in začetek stavka. (Österr. Schulreform, 1928.)

Zahteva pa, naj vdahnemo oblikam črk posebno življenje, naj jih prestvorimo v vesele šeme, ki se gibljejo, skačejo, igrajo, se zdi vsekakor kot izrodek Otto Ernstove pedagogike, po kateri bodi otrokovo življenje zgolj veselje, njegov uk zgolj zabava in smeh.

Toda taka vzgoja je nemara primerna v mestu za bodočo gospodo. V podeželski šoli pa nasprotuje domači vzgoji. Kmet namreč ne ceni otroškega smeha in igre, jedva, da ju ne zatira. Že v predšolski dobi vzgaja otroka k resnobi, koristnemu delu, pokorščini, skromnosti in samozatajevanju. Taka stroga vzgoja je za kmeta življenska potreba, saj razneženi človek ne prenese težav kmetijskega stanu. Za vzgojo kmetijskega otroka so kljub vsemu modernemu stremljenju edino primerne smernice: »Otrok se uči 1. ubogati, 2. truditi se, 3. premagovati svoja poželjenja!«

Nadvlada smeha in plesa v kmečki šoli skoraj sigurno izzove nezadovoljnost staršev in neprijazno oceno »delovne šole«. Sicer pa še iz drugega razloga ni priporočljivo pretvarjati oblike črk v karikature. Saj je naposled vendar le edino važno, da dobijo novinci jasne in pravilne predstave črk, sicer obstoja nevarnost, da bi utegnili v manj nadarjeni glavici nastati težka zmeda.

Naposled upodabljanje črk niti ni neobhodno potrebno. Pri pomanjkanju časa zadostuje v svrhu motorične, t. j. mišične zaznave, risanje črk, ki prav čvrsto podkrepi predstavo. Večje težave kakor pomnjenje ter hitro spoznavanje črk, dela vezava istih v zloge in besede.

Nižje organiziranim šolam se priporoča kot izborna naloga za posredno zaposlitev dece, da sestavljajo iz koruznih zrnč cele besede in celo stavke. Pripisuje se tem vajam velika uspešnost za čitalni pouk. Toda pomisliti

moramo, da manualno sestavljanje ni čitanje in da je stari način prepisovanja življenski istinitosti in koristni uporabi bližji, nego sestavljanje besed in stavkov iz zrn.

Bolj primerna kakor zrnca in palčice za manualno udejstvovanje pri čitalnem pouku je »ročna stavnica«, ki bi jo naj imel vsak šolski novinec. Ker pri nas krajevni šolski odbor ni dal denarja za nakup Fromovih stavníc, sem jih napravila sama, in sicer kar 40 »garnitur«.

Čitati se pravi, nekaj izvedeti. V tem smislu narekujemo črke, ki jih deca poišče v stavnici, polaga na mizo, sestavlja, prestavlja, zamenjuje, ter čitač svoj tvorbe izve, katere besede je učitelj mislil: n. pr. rosa, kosa, koza.

Izkaže se, da novinci posamezne črke znajo samostojno čitati, dočim pri zlogovanju pešajo in brez učiteljeve pomoči često celo umolknejo. Čitalna tehnika pač sliči sviranju na klavirju. Z enim prstom svirati je lahkotno, ali koliko truda prizadene, preden znamo prijemati akorde ter igrati z obema rokama hkratu.

Glaskovanje sliči sviranju z enim prstom; iz te vaje se ne razvije spretnost. Treba je posebnega vežbanja za vezavo, ki ga morejo otroci vršiti samostojno s črkami svoje stavnice. Spočetka jih navadimo, da vsako nanovo priučeno črko uporabijo v vezavi s poprej priučenimi črkami kot začetnico in končnico v dvoglasu, triglasu, četveroglasu.

Ako je črka »r« bila obravnavana na devetem mestu, so možne sledeče tvorbe:

N. pr. vezava z »n«:

rin, run, ren, ron, ran,
nir, nur, ner, nor, nar.

Otroci premišlujejo, ali imajo te tvorbe kakšen pomen. Ugotovijo, da je med njimi nekaj pomembnih. Mihec je padel v trnje; sedaj ima na licu vse polno »r a n«. Jožek se zmeraj smeje; zdi se nam, da je »n o r«. Na tleh leži l Di:n a r.

Da se čitalni spretnosti pridruži umevanje, k temu napotimo novince najboljše z ilustracijami. Priporočljivo je, te ilustracije narisati v odsotnosti dece, torej v izvenšolskem času, na šolsko tablo. To so preprosti tipi, katerim pristavimo besedilo v tisku.

ra-ca

u-ra

mu-ca

ve-ve-ri-ca

Tisk predstavijo otroci samodelavno v pisavo. Učitelju pri tem ni treba govoriti. Govorijo ilustracije in deca jim navdušeno odgovarja, t. j. pobira znake, bere. Potem otroci te risbe prerišejo v svojo delovno knjigo, ki predstavlja njih »s a m o u s t v a r j e n o« čitanko. Pri tem se jim nudi priložnost za hitrejšo posnemanje tiska, to je za pisanje, ki po mojih izkustvih izmed vseh predmetov elementarnega razreda dela najmanjše težave.

Manj nadarjeni, ki se kljub učiteljevemu in lastnemu prizadevanju ne morejo lotiti čitanja in računanja, dobro napredujejo vsaj pri pisanju. Zato je pač nepotrebno, odlašati s pisanjem do drugega polletja.

Pisalne predvaje so nepotrebne in v elementarnem razredu celo kvarne. Šolski novinec še ni zmožen, v vrstitvi pisalnih oblik spoznati ritem. Sprejema te vrstitve kot brezsmiselne čeeke in se privadi mehničnemu posnemanju, ki je izmed najhujših grehov stare šole. Bistvo pisanja pa vendar obstoja v tem, da z njim izražamo svoje misli.

Individualna pisava se mi je v razmerah mojega najprimitivnejšega službenega mesta pokazala kot zadeva višje učne stopnje.

S tem, da so učenci prečitali in posneli z ilustracijami podprte napise na tabli, pa še ni dokazano, da znajo čitati. Treba je preizkušnje v knjigi, bodisi katerikoli. Ker v naši kmečki vasi ni dovolj reklampnih plakatov, niti časopisov in Mohorjevih koledarjev, se poslužujem šolskih knjig, ki so v zadostnem številu na razpolago. To so začetnice, Widrova ali katerakoli.

Navadim učence, da se znajo brez pomoči poglobiti v dotični čitalni odstavek. Najprvo razkrijejo svojo čitalno spretnost, dočim opazujem in zbiram beležke za prihodnjo vežbo s stavnico. Zlasti si zapomnim, katerim učencem se še zlogovanje ne posreči. Tem posvečam pri naslednjih vežbah s stavnico posebno pozornost in pobudo.

Ko je tehnična plat predelana, razlagajo otroci miselno vsebino z lastnim pojasnilom, s kretnjo in ilustracijo. Navadim jih tudi, da stavijo vprašanja, ako česa ne razumejo.

Izobraženci pri čitanju zaznavamo črke simultansko, t. j. v celotnih besedah. Pretirano pa je, od šolskega novince zahtevati simultanski čitalni postopek. Stremimo sicer za tem, da bi novince usposobili za simultansko čitanje, toda ne smemo tega izsiljevati; sicer nalikuje tako čitanje jabolku, ki smo ga nezrelega utrgali. Saj se tudi izobraženec povrne k glaskovanju, kadar naleti na neznano večzložnico. Isto moramo dovoliti šolskemu novincu, ki mu je še večina književnih besed neznana. Bolje, kakor da mu pomagamo in povemo, kako je treba izgovoriti kako skupino črk, naj si otrok novo besedo po lastnem trudu z glaskovanjem prisvoji.

Ako mu tega ne dovolimo in vztrajamo na zahtevi spretnega čitanja, tedaj navihanci spačijo simultansko čitanje v zgolj ugibanje besed. Mnogo se opazuje dejstvo, da je na nižji učni stopnji z najboljšo čitalno spretnostjo čestokrat združena najslabša sposobnost umevanja in, da je klepetavi deci mogoče gladko čitati tudi popolnoma nerazumljivo čtivo.

Ta izrodek spremlja cela vrsta čitalnih napak:

1. Z a m e n a : Gost se jedel v lopi, namesto: Gost je sedel v lopi.
2. P r e s t a v l j a n j e : zarobavio, namesto: zaboravio« skelda, namesto: skleda; atventično poročilo, namesto: avtentično; Na mnoga pitanja, kojima je bilo usroko, namesto: uskoro.
3. I z p u š č a n j e : Sodnik reče sam sebi: »Moral bom razpravo dobro umno voditi.«
4. J e c l j a n j e : pripribližamo se; obobčutek.
5. P r e d g l a s k i : Poletna e ploha in pa e toča.
6. O d g l a s k i : pararelno, namesto: paralelno.
7. N a p a č n o n a g l a š a n j e : policija, namesto: policija.
8. N a p a č n i r i t e m : Očetuprinesem čarobno pero, kibobrez njegove vednosti samopisalo.

Preostane še vprašanje glede odmišljanja novih črk. Tozadevno še vlada velika zmeda. Vendar je moderna didaktika odrazila dve smeri namreč:

1. Eichlerjeva metoda, ki prestopa k črki, izhajajoč od prirodnih glasov.
2. Wagnerjeva metoda, ki posnema zgodovinski razvoj pisave ter konstruira pismenke iz risarskih tipov.

Iz zgodovinskih učbenikov je znan razvoj pismenk:

- A = ahom = (egipt. narečje) orel
L = labon = (egipt. narečje) lev
t = te = (egipt. narečje) roka.

V smislu slovenskega narečja nadaljujemo:¹

kolo = k; oreh = o; ura = u; puška = p; igla = i;
vrana = v; mesec = c; eden = e; hiša = h.

Ker so črke kratice antičnih besed, v slovenščini ta utemeljitev pri vseh črkah ni izvedljiva. Zadostuje pa, da utemeljimo obliko prvih 10 črk.

Pozneje se nakupiči toliko učne snovi, da stopi to zanimanje nehote v ozadje.

Z ozirom na načelo, da je treba deci vsak učni pokret utemeljiti, moram na koncu še omeniti razgovor, s katerim otvorimo čitalni pouk v elementarnem razredu. Jaz jih nagovorim: »Prišli ste. Vse polno vas je. Precej časa ste že tu, pa še niste povedali, po kaj ste prišli, kaj bi radi?« Pa se otroci domislijo in odgovorijo: »Prišli smo se učiti.« Delam se nevedno: »Kaj se hočete učiti?« Ne izostane odgovor: »brati, pisati.« Nekateri se pohvali: »Jaz že znam pisati, i.« Drugi se odreže: »Jaz pa znam brati.« Zopet drugi tarna: »Jaz pa še nič ne znam.« Temu obljubim: »Nič ne skrbi, se boš tu v šoli naučil!«

¹ Žal, tiskarna ne more reproducirati slik, ki jih je avtorica dodala posameznim črkam.

Moč zaupanja. Mladinski sodnik v Denveru (USA) Ben B. Lindsey, je v svojem distriktu odpravil poboljševalnico, mesto nje pa ustanovil industrijsko šolo v Golden. Tja pošilja mladostnike, ki jih po zakonu mora kaznovati. Kako so se vršile pri njem »sodne razprave«, je poglavje zase; omenjam le, da je pri tem Lindsey resigniral na svojo sodnijsko avtoriteto ter postopal z »zločincem« prijateljski. Zato mu je isti tudi vse zaupal; zato je tudi radevolje sprejel nase posledice svojega prestopka. Ne mislite, da je Lindsey pošiljal obsojence v omenjeno šolo pod eskorto! Voznino mu je stisnil v roke, češ, zdaj pa le po najkrajšem potu tja. Da bi jo kateri popihnil? Nemogoče! Svojega najboljšega prijatelja ne mara nobeden razočarati ali ga blamirati. Prišli so na namembno mesto vsi, brez izjeme. Pač pa se je zgodilo, da je ta ali oni porabil denar za to, da si je pomiril glad; toda šel je zato peš, včasih tekkel do onemoglosti, samo da je dospel pravočasno. (Zeitschrift für Individualpsychologie.)

O.



Koliko lepih pričakovanj preide pri otroku v razočaranje, ker je učitelj pozabil, da ima otrok, ki stoji v začetku svojega razvoja, čisto drugačno razmerje do stvari in dogodkov kot on, ki se že bliža koncu. Učitelji nastopamo napram otroku vse preveč kot »zreli« in ga gledamo od zgoraj navzdol, namesto da se otroku pridružimo v iskanju in raziskovanju. Učitelj naj vedno sprva obdrži svojo učenost zase in pusti raje delati in govoriti otroka; iz njegovega udejstvovanja bo spoznal pot, kako mu je treba pomagati.

Biti pedagog se pravi, navaditi se na račune, ki ne izidejo.

Šolski novinci, dom in šola.

(Nadaljevanje.)

K problemu domače vzgoje.

V prejšnjih izvajanjih sem kratko predočil pomen šolskega vstopa za otroka in učitelja. Velevažen, veleodločilen je ta trenutek, zato pa se je treba nanj pripravljati, in sicer roditeljem in učitelju.

Omenil sem že, da roditelji, če sploh občutijo dolžnost, da pripravljajo svojega šolskega novinca za šolo, store to po večini napačno. Trudijo se namreč morda, da ga seznani s prvimi črkami v pisanju in čitanju, morda tudi s prvimi številkami v računanju. Naletel sem celo na novince, ki so jih roditelji »naučili« in »namučili« za verouk po katekizmu težke definicije: »kaj je Bog,« »kaj so angeli« itd., na drugi strani pa se otrok ni znal niti pokrižati niti moliti očenaša. In kaj je spremljalo novinca na poti v šolo? Morda mati, morda sestra, morda dekla, morda so ga roditelji kar prepustili sosednim učencem, da opravijo ta — »nepotrebni« posel z otrokom. Še glasneje in groznejše pa ga najbrž spremljajo prve dni v šolo pogoste grožnje, ki jih sliši doma od roditeljev in ostalih domačih, n. pr.: »Čakaj le, ko prideš v šolo, tam ti bo učitelj že pokazal« i. sl.

Bilo je lani v zgodnji jeseni, in sicer neko nedeljo po večernicah. Zagledam od cerkve proti šoli prihajati uglednega kmeta s svojima majhnima hčerkicama, v starosti 4 in 5 let. Ustavijo se blizu šole in oče prične »na dolgo in široko« otrokoma razlagati, da je to šola, v njej pa »hudi« učitelji, ki že komaj čakajo, da dobe obe deklici v šolo, kjer bo »pela šiba« itd. Pri slušujem nekaj časa za zagrinjalom ob odprtem oknu tem »miklavževskim« očetovim besedam, potem pa stopim ven k tem trem gostom, jih povabim v šolo ter jim razkažem vse razrede. V razredih smo našli slike, v rokotvorstnem pouku izdelane igrčke, pričeli smo se igrati, deklici sami sta celo zagledali kredo in pričeli neutrudljivo čеčkatati po tabli; tako je minilo kake pol ure. Očetu sem pojasnil njegovo napačno »slikanje« šole, in končni efekt je bil: Oče, ki je že pred 35 leti obiskoval osnovno šolo (izven našega kraja!), se ni mogel načuditi, da je s spremenjenimi zemljevidi v šolo došlo tudi novo, prijetnejše življenje in delovanje; obe hčerki pa sploh nista hoteli več iz šole, mlajša je celo s solzami v očeh stopicala čez šolski prag domov ter še, ponovno nazaj oziraje se, iskala šolo, ki se ji je pred pol ure zdela od zunaj tako tuja in grozeča, znotraj pa nato prav domača in prijetna.

Navedel sem le nekaj drobtinic, da vsaj nekoliko prikažem napake roditeljev ob pripravi svojih otrok za šolski vstop. Nočem pa navajati dogodbic, doživljenih v sličnih primerih z roditelji, ki šolo mrze. Ali naj od teh pričakujemo potem še kake priprave njihovih šolskih novincev za šolo? O da, saj jih pripravijo, a ne vprašaj, kako! In ni čuda, če starejši tovariši, listajoč tudi po teh žalostnih analih svojega mnogoletnega delovanja, morda tu in tam iznenadeni vprašujejo: Kdaj nastopi ne le za šolo, marveč tudi za dom pred zakonodajo večja odgovornost za vzgojo pred in pošolske mladine? In če danes stavimo za vstop v zakon pri nas razne državljanske in verske pogoje, v nekaterih ameriških državah tudi že pogoje telesnega in duševnega zdravja, kdaj napoči doba, da bodo bodoči roditelji morali ustrezati tudi pogoju, da imajo moralne in

materialne sposobnosti za vzgojo svojih bodočih otrok! Moralno sposobne mislim one, ki so sami zares vzgojeni, saj le, kdor je sam vzgojen, sme vzgajati druge; mislim pa tu tudi one, ki imajo o telesni in duševni vzgoji otroka vsaj najprimitivnejše znanje; mislim tu na materske šole (večere), mislim sploh na roditeljske vzgojne tečaje. V toliko pa podčrtavam, da je današnja domača vzgoja položajno nižja napram vsakemu rokodelstvu, saj se za vsako, tudi najzadnje rokodelstvo, zahteva danes po več let predizobrazbe, a za vzgojo, katero pedagogika naziva umetnost, ni treba prav nič predizobrazbe, domači vzgojitelji že — kot mojstri padajo z neba!

V vprašanju sposobnosti in usposobljenosti za domačo vzgojo gledam vedno važen vzgojni problem. Mnogo, pravim, mnogo more doprinesti k rešitvi tega problema stik šole z domom, zlasti vedno priporočani roditeljski sestanki. Ne bo odveč, če tu pristavim, kako dobrodošli in potrebni bi nam bili še posebej roditeljski sosveti. Šele pred nekaj tedni smo čitali v časopisih, kako vehementno so se narodni zastopniki borili za pravice krajevnih šol. odborov o priliki sprememb projekta novega šol. zakona. Prav, vse prav v toliko, da ima taka korporacija razen številnih težkih dolžnosti tudi svoje, svojemu predstavništvu primerne pravice. Pogrešal pa sem iniciativnosti v oni smeri, da bi uvedeni krajevni šol. odbori po svojem sestavu in delokrogu dobili tudi vsaj značaj roditeljskih sosvetov, ki se uvajajo že skoraj v vseh modernih državah; projekt našega šol. zakona in njegovi stvoritelji pa teh sosvetov niso zahtevali niti predlagali.

Za rešitev problema domače vzgoje potom stika šole z domom leži glavna naloga pač na naš učiteljih. Ta naloga je velika in prav težka. Njena težina leži zlasti v s v o b o d n e m odzivanju roditeljev k vzgojnim sestankom, a tudi k udeležtvovanju v pred- in pošolski domači vzgoji, k vsemu vzgojnemu izobraževanju, delovanju doma in sodelovanju s šolo, s cerkvijo, z občino itd. Zadeve pravilne domače vzgoje ne smatram kot neobvezno in poljubno; ne: ona mora biti trden, nekolebajoč in za vsakogar obvezen človečanski mandat, ki veže enako kot v šoli šolskega, tako tudi doma domačega vzgojitelja. S takim mandatom so poverjeni vsi roditelji. Blagor in hvala onim, ki že po klicu svoje vesti vrše po svojih najboljših močeh to veliko poslanstvo ter tako lajšajo in podpirajo šolsko vzgojno delo. O, kako hitro opazimo in zasledimo to že pri šolskih novincih! Žal, pa imamo tudi domove, kjer roditelji ostajajo pač samo roditelji, nikakor ali pa napačno ali pa le deloma tudi vzgojitelji. Tovariš, tovarišica, poglej po razredu, gledaj po šoli, ozri se na leta svojega učiteljevanja nazaj in »vrzi kamen name«, če si brez teh »tujih« vzgojnih grehov! Kjer pa ni te »vzgojne vesti«, tam mora še priti sila, namreč sila zakona. Tozadevne določbe državlanskega zakona so premalo obsežne in preprožne. Enoten, vseobsežni vzgojni zakon bi tudi pri nas pomagal otvoriti »pač poklicanim, a ne izvoljenim« vzgojiteljem in sovzgojiteljem vrata, skozi katere bi morali stopati in videli bi zdraveti otroka, družbo, narod in celo veliko domovino!

(Konec sledi.)

Moji vtisi na Dunaju.

(Konec.)

IV.

(Razred — življenska in delovna zajednica. — Proučevanje v problemskih krogih.
— Razred v šoli-učilnici. — Razred v novi šoli. — Dunaj in mi.)

Bistven znak dunajske šolske reforme v povojni razvojni dobi je smotrenost v določevanju vzgojnih in učnih nalog za vse vrste šolstva. Prva leta je imelo učiteljstvo poizkusnih osnovnih šol nalogo, da preizkuša prvi učni načrt, pozneje pa so proučevali nekatere za didaktično preorijentacijo važne težnje:

1. V kakšnih medsebojnih odnošajih sta telesno stanje in otrokova duševnost. Opazovanja glede nadarjenosti. (1921/22.)

2. Ugotavljanje otrokovega besednega zaklada na posameznih starostnih stopnjah. (1922/23.)

3. Raziskovanje pisalne spretnosti in vpliv duševnega dela na pisavo. (1923/24.)

Novodobno didaktično usmeritev so s temi preizkušnjami smatrali za izvedeno, potrebno je bilo globlje poseči v vzgojne probleme. Eksekutiva učiteljev poizkusnih šol se je v šol. letu 1924/25 izrekla za novo pedagoško nalogo: »Razred — življenska in delovna zajednica«. S to devizo je stopilo v ospredje vprašanje vzgoje, razne metodične novotarije najmodernejših didaktikov so se morale umakniti načelu združnosti, zajednice ali občestva.

Proučevanje razreda je zbudilo izredno zanimanje za telesno in duševno spoznavanje šolske mladine, posebno pa se je učiteljstvo moralo poglobiti v tolmačenje socialnih razmer, ki vplivajo na vzgojo v šolskih razredih.

Ves kompleks so proučevali v 5 problemskih krogih in si s tem ustvarili vzor »delovnega načrta«, ki je vreden priobčitve:

I. Psihologija združnega življenja:

a) Pozitivne sile v razredu: Posamezniki (rojeni vodniki, specialni voditelji, merodajni, priljubljeni, zaupni, nesamostojni, pomagači itd.). Skupine (prijateljske, delovne, interesne, igralne, situacijske, neosebne sile (= javno mnenje, pravilniki i. sl.).

b) Negativne sile v razredu: Posamezniki [mogočniki, revolucionarji (= red in uvrstitev zanikajoči), prepirljivci, pretepači, spletkarji, egoisti i. dr.]. Skupine [klike, situacijske skupine (= po posebnih priložnostih nastale), tolpe i. dr.].

c) Pod vplivom stoječi. č) Izločenci. d) Samotni, neopaženi. e) Tvorbe skupin v razredu. f) Socialne medsebojne zveze.

II. Razred in red: V razredu in pod vplivom razreda nastali red. — Razredni pomagači in red. — Opozicija, način in vzroki. — Moteči činitelji.

III. Delovna didaktika: Razred in delovna razdelitev. — Delovne metode. — Delo posameznikov, skupin in razreda. Sistem pomagačev.

IV. Razred pri igri in v odmorih.

V. Odnosaji razreda do drugih zajednic: Neposredni stiki z drugimi zajednicami (v šol. poslopju z ostalimi razredi, sosesčina). Razne starostne stopnje. Posredni kontakt (izmena pisem).

Težavni socialno-psihološki problemi so bili pod vodstvom dr. E. d. Burgerja predmet triletnega raziskavanja v učiteljskih zajednicah. Obširna literatura in nebroj razprav v revijah dokazuje, da se je učiteljstvo z vso vnemo poprijelo nove naloge, ki je zahtevala popolnoma drugo razmerje učitelja do učenca in temeljito reformo šolskega življenja. Bistvo te »nove šole« mi je bilo jasno, ko je reformator Fadrus ob priliki obiska neke študijske skupine nazorno pojasnil preteklost in bodočnost v praksi:

Razred v šoli-učilnici:	Razred v novi šoli:
Razred sestoji iz posameznih učencev, ki so v zvezi le z učiteljem, ne pa tudi med seboj. To je »skupina«, ki je obsojena, da preživi določen del dneva skupno v šoli. Učenci čakajo na spodbudo od strani učitelja, ki daje povelja. Učitelj sprašuje, učenci odgovarjajo. Pouk ne pozna nikakih vezi učenca do učenca. Učenci se zavedajo, da delajo za učitelja. Vse izhaja od učitelja, on je center, on priganja, on sam presoja učence in njihove zmožnosti, on skrbi za vzdrževanje miru in reda v razredu. Medsebojna pomoč učencev je prepovedana, dobro mišljeno prišepetovanje se kaznuje. Sedežni red popolnoma odgovarja vzgojnim načelom šole-učilnice: obračanje učencev, ki hočejo videti govorčega součenca, se smatra za zločin. Za opazujočega psihologa je tak razred agregat, ne pa »zajednica«. Stik šole in doma ni organiziran.	Razred je »zajednica«, t. j. neko zavestno sožitje učencev, ne pa brezzvezna skupina. Z učiteljem so v stikih kot posamezniki, skupine ali kot celota. Učni postopek je prosti razredni pogovor v obliki debate. Učenci sodelujejo pri sestavljanju delovnih načrtov, pri ocenjevanju izdelkov (kriticism) in pri vzdrževanju miru in reda (samovlada — čut skupnosti — notranja disciplina). Učenci se zavedajo, da delajo zase, za delovno zajednico. Učenci se smatrajo dolžne sodelovati, ker lenoba, neiskrenost, pozabljivost in nezanesljivost škodujejo celi zajednici. Učitelj ni več vir vsega in edini »spiritus agens«. Sedežni red mora omogočiti medsebojno gledanje učencev brez obračanja. Ob potrebi se razdelijo v delovne skupine in prirejajo s sodelovanjem »roditeljskih udruženj« slavnosti.

Kolikor sem se mogel na lastne oči prepričati, je organizacija razreda v življenjsko in delovno zajednico glavno načelo in temelj vsega pedagoškega prizadevanja na Dunaju.

Že v uvodu sem poudarjal, da je bistvo dela »radostno doživljanje in razvijanje v zajednici«, ne pa nove metode.¹ Poizkusi so v veliki meri uspeli celo v meščanskih šolah. Pojavile so se pa tudi težkoče, ki jih Dunajčani ne prikrivajo. Tolmačijo jih največ z dejstvom, da vsi učitelji ne morejo doživeti takojšnjega preokreta v novo smer; le prave »učiteljske osebnosti« so se takoj znašle v novem položaju, vsi drugi se polagoma vživljajo... Razne konference in tečaji na Pedagoškem inštitutu skušajo to »vživetje« olajšati in pospešiti. Inštitut je sploh stalni regulator novih poti: vsi načrti se najprej preizkušajo, strokovnjaki ocenijo uspehe in neuspehe, nato šele zadevo znanstveno formulirajo in jo predajo javnosti. Parola »Od prakse k teoriji« je dunajska posebnost, ki je tudi pri pomogli k dobro premišljeni reformistični ideologiji, oživetvorjeni danes skoraj v vseh dunajskih šolah.

Pri nas smo že čitali, da se Dunaju močno pozna, da je »manj načelno radikalen« ali — kakor se lepše sliši — »manj revolucionaren«; to naši konservativci izrabljajo v svoje namene, češ — »saj še niti Dunaj ni prelomil s preteklostjo!« V resnici je pa tamkajšnja reforma tako temeljito in uspešno pometla s starimi šolskimi »manirami«, da je danes pač žalosten znak — milo rečeno — zaostalosti, če slovenski učitelji v resni pedagoški reviji² nove vzgojne težnje — ki jih danes priznava ves svet — zaničljivo označujejo kot »epohalno novo iznajdbo« naših »novodobnih evangelistov«, bistvo »toliko poveličevane delovne šole« pa vidijo le v pouku s »smešnim igrakanjem« in v »kompleksi«, njen izvor pa — sit venia verbo — edino v Rusiji (Blonskij!), in zato hoče nova šola postaviti — Boga na razpoloženje... Kaka razlika! Drugod so že globoko v poglobitvi vzgojnih nalog na podlagi pedagoških, psiholoških in socioloških dejstev, pri nas pa naj bo »nova šola« še sploh sporno vprašanje?

Nova šola se širi v globino in širino — mimo vseh nasprotnikov. Pedagoška centrala v Mariboru namerava letos prirediti študijsko potovanje na Dunaj. Zaveda se, da bo prisostvovanje delu dunajskih delovnih zajednic utrdilo vero v življensko moč nove šole, ki bo brezdvomno oblikovala boljši in srečnejši rod!

Literatura: Prof. Sušnik in dr. Ozvald v »Času« 1927 in 1928.

Glöckel »Die Entwicklung des Wiener Schulwesens«.

Fischl »7 Jahre Schulreform in Österreich«.

Steiskal »Pädag. Versuchsarbeit in Österreich«.

»Die Schulklasse — eine Lebens- u. Arbeitsgemeinschaft.« Bücherei »Quelle« št. 15.

Langer-Legrün »Handbuch f. d. Anfangsunterricht« I. in II.

Reviji »Quelle« in »Schulreform« 1923—1928.

(Vse v »Verlag f. Jugend u. Volk«, Wien I. Burgring 9.)

¹ G. dr. Ozvald v »Času« XXIII str. 88 omenja le metodični značaj dunajske reforme, o razredu kot zajednici pa ne poroča. Morda mu obisk le treh šol ni mogel dati tozadavnega vpogleda. —

² Gl. »Slov. Učitelj« 1929, št. 1—2, str. 12, 22 i sl. (P. Horn in I. Hribski.)

Avgust Šuligoj:

Vpliv gospodarskih in stanovanjskih razmer na razvoj otroka.

Informiraj se pri učiteljstvu Vodske šole v Trbovljah* po telesno najbolj zaostalih in duševno pokvarjenih otrocih te šole. »Iz Doberne«, dobiš odgovor.

Pridi, tovariš, in popeljem te v to delavsko kolonijo — Doberno, obstoječo iz 36 razpadajočih barak; nič se ne boš čudil prejšnjemu odgovoru, ko boš priča tem živim človeškim razvalinam, med katere je posejanih 124 šoloobveznih otrok.

Te barake so pritlične in velik del jih je zgrajen tako, da je kuhinja in soba v enem prostoru, ki velikokrat doseže komaj 12 m² v ploščini. Na drugi strani pa se znajdeš v baraki, ki je v notranjosti podobna bolj kozolcu kot pa človeškemu domu. V teh so obširne sobane, v katerih stanujejo samci ali pa po dve in tudi po več družin skupno. Med temi razpokanimi stenami, ki so zvezane z železnimi vezmi, kakor hiše po potresu, so natlačene najslabše plačane proletarske družine in delavci samci iz vseh vetrov naše države. Te zadnje obiskujejo deklice, ki so bile že v zgodnji mladosti brezplačne gledalke intimnega rodbinskega življenja. Še to šolsko leto se je zgodilo, da je šla 11letna deklica šolarica iz te kolonije rajši v gozd s fantom, kot pa v šolo (ta deklica spi na tleh, skupaj z bratom).

Ni pa vselej vrgel navedeni vzrok teh mladih bitij v to pregreho, temveč tudi bedni gospodarski položaj je marsikatero pritiral do tega koraka. Brezposelnost, obupna osamelost, tudi glad dovede dekcle, da se vda temu zaslužku.

Znan je slučaj, ko je mati-vdova zaradi slabega gospodarskega stanja vsak dan navajala otroka k tatvini. Ako se je vrnil prazen, je bil tepen. Skoro vse tatvine, ki so se v zadnjem času močno pomnožile, so bile izvršene na jedilih, storilci so bili večjidel nedorasli otroci in mladeniči.

Kadarkoli obiščem to kolonijo bede, se spomnim na Montmartre v Parizu, kjer me je na sredi ceste dohitela mlada deklica, me potrkala po rame-nih, češ: »Idi z menoj!« Ne da bi kaj reagiral, me je kljub temu začela spremljati in mi pripovedovati svoje življenje. Bila je uslužbena v magazinu Lafayette in je iskala zaradi premajhne plače, s katero je morala vzdrževati še svoje starše, v nočnih urah postranskega zaslužka s tem, da je prodajala svoje telo. Čemu naj to pripišem? Po njenih prepričevalnih besedah in obnašanju lahko trdim, da je ni do tega padca dovedla sama nemoralnost, ampak v prvi vrsti slab socialni položaj.

In na tej Doberni, na tem malem trboveljskem Montmartru, ki je bivališče nad 200 otrokom, od teh 124 šoloobveznih, se dogajajo slični slučaji, ki so vsem tem malim brezplačno gledališče in podžigališče zle strasti.

Da boš imel sliko o življenju med temi stenami, stopi z menoj v barako, ki ima kuhinjo v sredini. Iz te kuhinje, ki služi vsem stanovalcem barake, vodi dvojne vrte v dve sobani; v eni stanujejo samci (okrog 20 po številu), kakor sem že prej omenil — iz vseh vetrov naše države, v нравstvenem pogledu vseh vrst; v drugi pa proletarske družine z otroci. V notranjost sobe samcev ne gremo, zanima pa nas njih skupno občevarje z otroci v kuhinji, kjer so dostikrat prepuščeni samemu sebi. Kaj vse se tam sliši in vidi, ni treba da omenjam. Stopimo v družinsko sobo. Postelje ob stenah, po sredi, par

zabojev s strganimi capami, brez omare za obleko, brez vsakršnega okraska. Ob steni je peč in zaboj s premogom. Na sredi visi luč, ki medlo razsvetljuje koščenjake, ki si s kartami kratijo čas in z »lepimi besedami« bogatijo okoli stoječim otrokom besedni zaklad. Da bo bolj omamljivo spanje, napolnjujejo zrak z dušecimi dimi močnega tobaka. 4 delavci z družinami (7 otrok) imajo v tej sobi dom. Eden prihaja z dela ob 10. uri zvečer, drugi ob 6. uri zjutraj, tretji ob dveh popoldne; prvi spi ponoči, drugi popoldne, tretji popoldne. Španskih sten ni med njimi... Kam naj gredo ti otroci sstanovalci, da ne bodo priča dogodkom? V kuhinjo k samcem? Na pol nagi ven na mraz? Za male je otroški vrtec predaleč. Kam? In kdaj naj pišejo šolske naloge in se uče? Ako imajo ti otroci umazane šolske zvezke, je li kaj čudnega? V šoli so le pol dneva in še ta jim ne more nuditi, kar bi morala. 24 razredov je stlačenih v 12 šolskih sob. Poučevanje se vrši poldnevno menjaje. V zimskem času so otroci prikrajšani na urah, ker se mora pouk skrajšati pri popoldanskem pouku na 3 ure dnevno (od 13. do 16. ure) in to radi tega, ker morajo oddaljeni otroci iti radi varnosti že ob 16. uri domov. Kljub temu je to zimo skušal neznanec vršiti svoje nečloveško delo nad vračajočimi se učenkami. Tri ure preživijo dnevno v šoli, in kje in komu naj posvetijo ostali čas? Vse poti jih peljejo ... kam?

Telesni razvoj.

124 šolskih otrok ima na tem Montmartru svoje »zavetišče«.

Proučil sem njihovo rast in zasledil sledeče:

Povprečno so zaostali dečki za 8·9 cm v višini in 2·9 kg na teži, deklice pa celo za 11·3 cm v višini, na teži pa 5·5 kg. Ako primerjamo te številke s študijo o »Glažuti« (Stanovanjske razmere in njih vpliv na otroka v decemberski številki Popotnika 1928), vidimo, da so ti podatki s povprečnimi merami še težji. Uporabljam vedno Stratzovo normalo.

Pri študiju o rasti teh otrok v posameznih letih sem dognal, da niso niti v eni starostni dobi dosegli normale.

Zaostali so za sledeče količine:

V starostni dobi, v letu	DEČKI		DEKLICE	
	v višini v cm	na teži v kg	v višini v cm	na teži v kg
7	9·2	2·2	9·4	2·8
8	9·9	3·2	8·7	2·5
9	7·9	2·9	9·3	3·6
10	5·8	1·8	9·4	4·8
11	3·9	0·8	6·2	3·8
12	5·6	2·6	9·8	4·8
13	16·3	8·4	16·9	6·5
14	9·—	1·—	21·—	15·—

40 otrok, t. j. 32·24%, je vstopilo v šolo šele z dopolnjenim 7. letom in večjidel radi telesne šibkosti, 44 otrok, t. j. 35·46%, je že ponavljalo razred (nekateri celo po večkrat).

Med težjimi boleznimi, ki so jih prestali ti otroci, je dosegla prvenstvo pljučnica, nato škrlatinka. Mnogi teh so podvrženi raznim stalnim boleznim: glavobol, Vidov ples, nemirno spanje, kričanje ponoči, strah itd. Vzrok pač leži v zaostalosti razvoja!

Kako in kje spe ti zapaščenci?

Od 124 otrok je le 14 toliko srečnih, da spe sami na posteljah, vsi ostali pa skupno. V 32 slučajih spi otrok pri materi ali očetu, v 26 slučajih se pa družijo brat s sestro, kar je gotovo ne le v higijenskem, temveč tudi v moralnem oziru zelo varno. 6 otrokom je prisojeno nočno počivališče na tleh. Ostali se pa družijo brat z bratom, sestra s sestro itd.

Vse te težke številke nam jasno govorijo, kako kvarno vplivajo gospodarske in stanovanjske razmere na duševni in telesni razvoj teh otrok.

Katera šolska reforma bo nudila tem nedolžnim otročičem pravo vzgojo, dokler bodo živeli v takih razmerah? Vse znanstveno vzgojeslovje ne bo dvignilo tega mladega rodu iz tega nivoja, dokler se ne izboljšajo razmere, v katerih živi. Prava duševna in telesna vzgoja je mogoča le s higijeničnim stanovanjem, z zdravim načinom življenja in s povoljnimi gospodarskimi stanjem.

Kulturni dokument. Justifikacija 4 članov Prpičeve razbojniške tolpe je dala naši žurnalistiki zopet dobrodošlo priliko, da se razpiše... Moti se pa, kdor misli, da je porabila ta povod za raziskovanje razmer, ki so privedle četvorico mladih ljudi do tega žalostnega konca! Z očitno naslado ščegetajo listi živce svojih čitateljev s podrobnim opisovanjem justifikacije. Isti listi, ki se včasih ogorčajo nad šundom in nad posurovelostjo ljudstva! Pred temi »slavljenci dneva« so naši žurnalisti čisto majhni, kar od spodaj navzgor jih gledajo. Vsaka njihova beseda, vsak njihov pogled, vsaka poteza iz cigarete, vse to je tako silno važno, da se mora zabeležiti. Take pozornosti so deležni samo še indijski maharadžje, ki potujejo po Evropi, in filmski zvezdniki. Čitateljem z malo slabšo fantazijo pomagajo ilustracije do čim konkretnjših predstav.

Pa se naj kdo čudi, če se v patoloških naturah pojavi želja po takem slovesu, če drugega ne morejo doseči. V to jih naravnost zapeljuje način pisanja, ki napravi iz najtežje življenjske tragedije zanimivo predstavo, s točnimi ocenami, kako je kateri »aktér« rešil svojo »vlogo«. Najugodnejšo kritiko je dobil »hrabri« Krmpotić, mirnost ostalih je imponirala, dočim rabljuje še »manjka šole«; naval k »predstavi« seveda silen, policija je komaj odganjala ženske, ki so se hotele naslajati ob pogledu na »dečke«. — Ne vem, če niso že tudi ti nesrečniki vršili zločinov, da postanejo »slavni«. Hajduško življenje se mi zdi pač vse prej kot prijetno. V sumnji me potrjuje dejstvo, da so se pod vešali priporočali žurnalistom. No, ti so se izkazali vredne zaupanja. To spodbuja k posnemanju! Ko bi človek mogel videti v duše mladih blodnikov, ko to čitajo! Menda bi se zgrozil!

Navajam liste, ki so mi prišli do rok, z obsežnostjo poročil: »Novosti« (Zagreb) 3 strani; »Jutarnji List« (Zagreb) 2 strani; »Slovenec« pol strani; »Jutro« četrt strani. Častno izjemo tvori med listi »Obzor« (Zagreb), ki je prinesel o dogodku samo kratko informativno notico.

Žurnalistiko imenujejo danes velesilo. Po pravici. Njen vpliv na javno mnenje je ogromen. V tem smislu je ona morda prvi vzgojni faktor. Katastrofalno pa je, da se ona ne zaveda dolžnosti, ki ji vzrašča iz tega njenega položaja! Če se k temu ne more prikopati sama, naj jo v to prisili država! Sedanja vlada, ki je že marsikje pokazala dobro voljo, bi naj obrnila pozornost tudi reorganizaciji žurnalistike.

Osterc.

Albert Žerjav:

Na pomoč...!

(Odlomek iz pripravljalnega zvezka na višji stopnji.)

Najnovejši svobodno-delovni pouk je v osnovnem šolstvu v mnogem oziru korenito prelomil s tradicijo in sistemom.

Sistematično strokovno in doktrinarsko predmetno poučevanje je nadomestil s kompleksnim poukom, ki zajema široko zunanje življenje v celotnem obsegu, ne pa samo njegove posamezne dele in izraze; kajti vsako resnično življenje je sinteza ali kompleks številnih pojavov in dogajanj, ki jih opažamo in dojemamo kot nerazdružljivo celoto. Splošni ali skupnostni pouk ne pozna več posameznih, med seboj strogo diferenciranih predmetov in strok, marveč — skupen in enoten organizem širokega življenja na ulici, v tovarni, na vasi... Vsakdanji problemi, ki jih prinašajo v šolo: spontanost otrok, aktualnost snovi, impulzivnost učitelja, življenjske potrebe itd...., tvorijo izhodišče vzgoje in pouka, ki je prvotno po svoji obliki kakor po vsebini strnjen in zgoščen ali centraliziran. In šele z ozirom na interes otroka, potrebo vsakdanjega življenja in drugih nositeljev doživljajočega pouka in resnične vzgoje se nato voden predmet, pravzaprav centralna vodilna snov: delovna skupina ali enota s svojimi številnimi problemi — decentralizira ter se nato njene podskupine ali podenote ogleduje, razmotriva, otipava... iz raznih možnih stališč ter ozirov, in sicer tako, da je to podrobno šolsko delo v stalnem razmerju učenčevih psihofizičnih energij in sposobnosti.

Da prelijem gornje teoretično načelo v konkreten primer.

V primerni dobi jeseni more tvoriti razgovor o izkopavanju, prevozu, shranjevanju, količini in uporabnosti krompirja, o zaposlenosti dninarjev itd.... zaokroženo učno enoto in vodilno snov za več šolskih dni, po potrebi tudi za več šolskih tednov. Od teh zgoščenih doživljanj sledi nato neposredno razpravljanje o krompirju kot našem poljskem produktu, in sicer iz sledečih vidikov: iz biološkega (prirodopisje), kemično-industrijskega (prirodoslovje), kulturno-socialnega (zgodovina), ekonomskega (računstvo) in sličnih ozirov.

Navedeno delovno skupino učenci sami obdelujejo kolikor mogoče vsestransko, organično, doživljajoče in hkratu tudi razveseljujoče. In nekdanji nasilen pritisk učitelja se umakne ustvarjajoči volji učencev.

* * *

Pred tedni, mesecem... smo imeli v sosednji, komaj za streljaj oddaljeni vasici, večkratne požige. Neznana zločinska roka je podtikala ogenj, da se je pokazal rdeči petelin v kratkih presledkih na raznih slamnatih strehah istega okoliša. Navadno ob prvem mraku, oziroma tik pred svitanjem se je oglasil v zvoniku zvon, nakar je zažarelo nebo v silnem obsegu... Žalostno zategnjeni glasovi gasilskih trobentačev so spravili slehernika iz ravnotežja in ga dovedli na mesto nesreče.

— Gori, gori..., na pomoč..., pomagajte!... — — —

Naslednje dni po teh burnih dogodkih so znali otroci v šoli povedati marsikaj zanimivega, poučnega in žalostnega. Svobodno so pripovedovali o vzrokih in poteku nesreč, o reševalnih klicih in delih, o tatvini in postopkih

i. dr. prigodah, ki jim je bila mladina živa priča. Po razgovoru o škodi, zavarovanju, odškodnini... smo zašli na opis gasilske uniforme, na društvene funkcije in na njihovo znanje, obeležje, na odlikovanje dolgoletnih požrtvovalnih gasilcev, na članarino, na društvene prireditve in slična vprašanja, ki jih mora znati vsak vaščan.

Dolga je bila debata, živa, vsestranska in zanimiva, saj je osvetljevala vsakdanje življenjske probleme.

Zedinili smo se v tem, da je vsako gasilno društvo na deželi eno najčlovekoljubnejših in najidealnejših društev, vredno vsestranske podpore in resničnega zanimanja pri vseh domačinih. Vsak odrasel človek bi pravzaprav moral biti član gasilnega društva, škoda je le, da nima odseka za šolsko mladino. Mnogi so obljubili, da se pozneje kot mladeniči vpišejo za izvršujoče člane svojega domačega društva. Poleg tega hočejo svoje starše opomniti tudi na to, da skušajo zvišati pre nizko zavarovalnino, kajti nesreča nikoli ne počiva, seveda skoro največ na račun lastne neprevidnosti in krivde. Spoznali smo tudi še tisti paragraf, ki pravi, da se prostovoljni požig kaznuje kot navaden zločin, pa bi radi nekateri učenci še zvišali predvideno kazen za požigalca, češ, da je pre nizko odmerjena z ozirom na škodo, strah in nevarnost. (Porotno sodišče.)

Tako je bil led prebit za nadaljnjo razpravo in obravnavo delovne skupine, ki jo je bilo treba še samo decentralizirati ali razčleniti na podenote in to seve na prirodno prehajajoč način, ne pa morda na kako povelje.

Ne namenim s podrobnimi besedami opisovati nadaljnjega poteka učne razprave, omenim naj z ozirom na prostor samo snov, ki se je predelala v teku več šolskih dni, četudi bi tozadeven podroben opis ne bil kaka nepotrebnna ilustracija podrobnega šolskega dela v razredu. Spoznali bomo, da smo se sicer povrnili med neke predmete, vendar pa smo daleč od nenaravnega predmetnega sistema, determiniranega učnega načrta in urnika, ki ovira učitelja kakor učenca v razrednem delu in svobodnem položaju, kajti vsak človek se najnaravneje izživlja v gotovi svobodi.

Razpored skupne snovi je bil namreč sledeč:

1. Kaj bi moral znati vsak gasilec o vozni brizgalni?

- a) Vrste gasilskih strojev in gasilskega orodja, seve glavni obris in najznačilnejše poteze.
- b) Nekaj o zraku in zračnem pritisku na podlagi enostavnih poizkusov doma in v šoli.
- c) Deli gasilne brizgalne (njen prerez), njeno delovanje in pomen zračnega pritiska (indukcija in dedukcija).
- č) Po čem in kako se spozna moč in vrednost kake gasilne brizgalne?

Po razpravi so otroci povdarili, da so prepričani, da vsega tega ne vedo vsi gasilci, marveč samo poedinci.

Dve, tri ure prirodoslovja so minule med splošnim zanimanjem razredne zajednice.

2. Ogenj kot naš sovražnik in prijatelj.

- a) Ogenj v službi človeka kot nosilec občnega napredka (kurjava, razsvetljava).
- b) Razvoj kurjave od nekdanj do danes, vrste kuriva (kresilni kamen, ognjišče, kamini, moderne peči, centralna kurjava, električno segrevanje).

- c) Razvoj razsvetljave od nekdaj do danes, vrste luči (skale in treske, olja, petrolejka, karbid, plin, elektrika).
- č) Ogenj in voda v očeh pračloveka in prvih kulturnejših narodov (ogenj in voda — prazvor vsega življenja, češčenje ognja...). Odlomki iz starogrške mitologije...

Nekaj tozadevnih podatkov smo našli v Fleretovi čitanki, naj-
več pa v drugih strokovnih knjigah doma in v šoli.

- d) Razvoj gasilstva od nekdaj do danes.

S to podenoto se je bavilo samo nekaj poedincev na podlagi Vodnikove
»Velike pratike« iz l. 1927.

In razvojna kulturno-ozgodovinska slika je bila srečno in plodo-
vito pri kraju.

3. Nevarne goreče in eksplozivne snovi.

- a) Tekočine: petrolej, bencin, špirit...
- b) Trdne snovi: žveplo, fosfor, smodnik. Njihove najvažnejše fizikalne in kemične lastnosti, pridobivanje, uporaba in ravnanje s temi snovmi.

Baš malo prej smo doživeli zelo tragičen primer neprevidnega ravnanja
z bencinom pri neki mlinarjevi ženi, ki je v groznih mukah umrla na opeklinah.
Tako smo se vživeli v prirodopisno oz. kemijsko snov.

4. Potovanje brizgalne iz tvornice na Dunaju v naš kraj po železnic

- a) Dogovor društva s tvornico, osebni obisk...
- b) Kaj bi videli in doživeli na potu z ozirom na ljudi, kraje, šege, življenje itd.

Ustreženo je bilo predpisu učnega načrta v zemljepisju.

5. Pomoč pogorelcem in gasilnemu društvu.

- a) Naše zavarovalne družbe, poverjeniki v našem okolišu, zavaroval-
nina, odškodnina, komisija. Uporabne naloge za prvo delovno
skupino.
- b) Gasilske prireditve, vstopnice za razne sedeže, stojišča, tombolske
karte, državni davek, čisti dobiček. Uporabne naloge za drugo
delovno skupino.
- c) Prostornina cementne jame, studenca, izpraznitev potom brizgalne
z ozirom na čas, količino vode itd. Uporabne naloge za tretjo
delovno skupino.

Računski in geometrijsko-oblikoslovni pouk nas je za-
poslil več ur in nam odprl materialni položaj društev, zadrug...

6. Slostvo o gasilstvu.

- a) Čitanje spisov iz šolskih čitank.
- b) Čitanje lista »Gasilec« in tozadevnih sestavkov iz drugih knjig in
časopisov (požari).
- c) Čitanje pravil gasilnega društva.

7. Jezikovno izražanje.

- a) Spoznavanje jezikovnih oblik: rdeči petelin, ognjeni zublji, ognjeni
val, ognjeno morje i. dr. izrazi. Napovedni in nepopolni stavki:
gori!..., pomoč!... itd. (slovnica).

- b) Sestavljanje poročila o požarih za časopis, o nezgodi mlinarjeve žene, naročba cenika za gasilsko orodje. Korekturo izvršujejo večinoma učenci sami v šoli (spisovni pouk). Ocenjevanje v obliki revijalne kritike.

8. Tehnične spretnosti in umetnosti.

- a) V lep opisju: gasilski pozdrav, napisi na gasilskih domovih, gasilska vabila itd. (Delovne skupine.)
 b) V risanju: prerez gasilne brizgalne, gasilski znak (povečano), ilustracija požara itd. Sv. Florijan. Event. izrezovanje in lepljenje. (Delovne skupine.)
 c) Pri telovadbi: nekaj gasilskih vaj, prostih in redovnih.
 č) V pevski uri, oziroma po potrebi: razni napevi, melodične vaje.

Ob sklepu razprav smo celotno učno enoto krstili z gasilskim pozdravom »Na pomoč...!« v popolnem soglasju z nekaterimi opozicionalci v razredu (duh skupnosti).

Ko poneha ta hudi zimski mraz, napravimo poučen zlet k sosednjemu gasilskemu društvu, kjer nam bo tamkajšnji načelnik pokazal in raztolmačil gasilske priprave in najbrže tudi kaj povedal iz svojih doživljajev kot gasilec in organizator gasilstva, saj je po poklicu sam — učitelj.

* * *

Opisani učni postopek pa ni popoln in dovršen, če se ozira samo na tozadeven izbor in razpored snovi, ki jo spaja notranja idejna sorodnost; pglavliten pomen in upravičenost obstoja mu daje pred vsem vsestranska aktivnost otroka, ko navedeno snov s pomočjo literature, virov, učitelja... sam išče, zbira in sestavlja, urejuje in izpopolnjuje ter si jo tako na doživljajoč način lasti in prisvaja.

Ne toliko po ročnem delu kolikor po delovnem principu je obogatela naša nova šola. Kljub ročnemu delu more biti šola še vedno šola učilnica, dočim ji delovni, oz. samodelavni princip edini daje novo vsebino in nove cilje...

Kdor v svojem poklicu samo vrši dolžnost, ne najde v njem zadovoljstva; kdor pa svoj poklic oblikuje in v njem ustvarja, mu postane vir radosti.

Najlepša učiteljeva naloga je: Pomagati otroku k radosti, ki izvira iz dela.

Učitelj mora izkoristiti vse, kar prinese dan, in vendar imefi določen načrt. Vsakemu posameznemu učencu mora določiti smoter in ga voditi, a tako, da on tega ne čuti. To seveda ni lahka stvar.

Učitelj delovne šole ne pozna telesne kazni. Oba, učitelj in učenec, sta prožeta s spoštovanjem, ki vlada povsod tam, kjer nastajajo vrednote.

(Münch: Freude ist alles.)

Človek v številkah.

Številke, številke, te so mi že od nekdaj delale težave. Ne vem, zakaj so se mi tako pristudile. Da bi uboge, suhe številke oživel, sem jim obešal enkrat kilograme, drugič metre, jabolka, oranže, a številke so ostale hladne, kakor so bile, le gole operacije, katerih rezultat je bil vselej glavobol, sitnost itd. Naloga je bila podobna nalogi: najprej podatki, nato vprašanja — in tako v vsej računici, prav od prve do zadnje strani. Nikjer samostojnosti, nikjer ustvarjanja, samo odgovor daj in še ta samo eden; zato sem opustil računstvo in računico. Ko sem deci povedal, da ne bomo nikdar več imeli računstva, so kar poskakovali od veselja in meni samemu je odleglo pri srcu.

Lotili smo se delovne enote »Človek«. Govorili smo o njem iz biološkega, kulturnega, socialnega stališča. Enoto smo obdelovali dva meseca. Kamor nas je zanesel pogovor, tam smo razglabljali. Tako nas je zaneslo tudi med številke o njem. Pri plemenih nas je zanimalo, koliko je teh, koliko onih; ko smo našli številke, so bile premalo pregledne. Pomagati so morali odstotki in grafične slike. Nadalje: koliko zemlje posedujejo razni narodi, kako daleč so od nas, koliko je sedaj pri njih ura itd. Pri prehrani nas je zanimala množina hrane, množina pridelanega živeža. Občudovali smo naše drobno srce, ko smo na številkah spoznali efekt njegovega dela, s katerim se ne more primerjati najmodernejši motor. Tako smo večkrat zlezli v številke in preračunavali po cele dneve.

Pa smo računstvo zavrgli! Res je, zavrgli smo ga, kajti številke nam pomagajo razjasniti samo gotov problem, poslužujemo se jih le, ko razglabljamoli količine v učnih enotah. Morda računamo sedaj še več, kakor je predpisano; kdo bi vedel! Učenci sami pravijo, da so številke najzanesljivejša resnica in se jih vesele kot dobrih znank.

Posnemam najvažnejše in manj znane številčne podatke iz našega obdelanega materiala. Številke govore o mnogobrojnih funkcijah in pojavih v našem telesu. Otroci naj izbirajo podatke sami in tvorijo naloge, s katerimi si bodo odkrili efekt dela v našem organizmu.

1. Sestav in vzdržnost telesa.

Naše telo sestoji iz 217 kosti, katere giba 639 mišic. V mišicah je 6 milijard vlaken in 6 bilijonov fibril. Celo telo sestoji iz 30 bilijonov celic.

Piščal vzdrži 1650 kg teže, stegno 1500 kg, pogačica se zdrobi pod pritiskom 600 kg. Na naše telo pritiska 300 km debela plast zraka z 20.000 kg.

2. Prehrana.

Človek poje v 70 letih 1400 krat svojo težo: 2000 kg masti, 12.000 kg kruha, 4000 kg mesa (3 vole à 700 kg, 4 teleta à 100 kg, 8 svinj à 150 kg, 4 ovce à 76 kg, 300 kokoši, 75 gosi, 100 golobov, 2000 rib, 3000 sardin itd.), 180 q krompirja, 6000 kg zelenjave, 7000 kg sadja, 6000 l mleka, 15.000 l piva, 12.000 l kave, 500 kg soli, 5000 jajc, 4 q sladkorja, 1000 kg sira, 40.000 cigar, 10.000 l vode.

Človeško telo proizvaja okoli 2610 kalorij dnevno. Zato mora zaužiti dnevno 100 g beljakovin, 60 g masti, 400 g ogljikovih hidratov. 1 g beljakovine proizvaja 4,1 kalorije, 1 g masti 9,3 in 1 g ogljikovih hidratov 4,1 kalorije.

Pri pomanjkanju zgubi na teži: kri 27%, pljuča 18%, jetra 54%, možgani 3%, kosti 14%, obisti 26%, meso 31%, mast 97%.

Kako dolgo žive bitja brez jedi: ptič 9 dni, človek 12, pes 20, žaba 360, želva 500, kača 800, riba 1000, hrošč 1200 dni.

3. Prebava.

Ustna slinavka tehta 25 g. Ko pojemo 10 g jabolka, se izloči 2 g sline, pri 10 g kruha 3 g sline, pri zelo suhem kruhu 15 g, pri prepečencu 25 g. Ustna slinavka proizvaja 1550 g ustne sline. Želodec proizvaja dnevno 3000 g tekočin, trebušna slinavka 300 g trebušne sline, čreva 3400 g tekočin in jetra 750 g žolča dnevno.

Krvi zraste dnevno 5000 g. Jetra precedijo v enem dnevu 700 l krvi.

Čreva so dolga $8\frac{1}{2}$ m, to je devetkratna dolžina trupa.

4. Zrak.

Zrak sestoji iz 78% dušika, 21% kisika in 1% raznih drugih plinov ter ga tehta 1 liter 1,3 g.

Na odprtem morju, 1000 km od obrežja, zrak ne vsebuje prahu. Na visokih hribih je v 1 m³ zraka 200 delcev prahu, na deželi 1000, v mestu v višini stolpa 100.000, v višini petega nadstropja 250.000, v višini četrtega nadstropja 500.000, v višini prvega nadstropja 3 milijone, v višini oken pritličja 10 milijonov in pri tleh na ulici 100 milijonov.

1 m³ zraka vsebuje po mestih zjutraj 400 raznih bacilov, ob desetih 4000, ob dvanajstih 8000, ob štirinajstih 10.000; na kolodvoru 200.000, popoldne ob velikem prometu tudi 900.000.

5. Pljuča.

Pljuča so težka 1 kg. V površini merijo 150 m² ali 75krat več kot celo telo (2 m²). Razdeljena so v 350 milijonov dihalnih mehurčkov.

Ob počitku v postelji vdihamo 5 l zraka na minuto; ko stojimo: 7 l, pri hoji: 10 l; pri lažjem delu: 25 l; pri težkem delu: 40 l in pri hudem naporu do 60 l. Vdihavamo 20% kisika in 80% dušika, izdihavamo pa 4% ogljikove kisline, 16% kisika in 80% dušika ter $\frac{1}{2}$ l vode dnevno. 1 m³ bučnega lista razkroji na dan ravnolotliko ogljikove kisline, kolikor je človek izdiha.

Pljučne migetalke spravijo človeku v njegovi življenjski dobi 5 kg prahu iz pljuč, delavcu v cementni tovarni celo 40 kg.

Prah povzroča pljučne bolezni; na njih umre od deseterice: 4 tapetniki, 6 tobačnih delavcev, 7 kovinarjev, 9 kamnosekov.

6. Srce.

Srce je 300 g težko in opravlja delo $\frac{1}{375}$ HP ter zdrži pritisk pare orjaške lokomotive.

V 23 sekundah udari po 27 krat; vsak utrip vzdigne $\frac{1}{10}$ l krvi. Povprečen puls je 75; ako človek leži, je puls 65, ako sedi: 70; ako stoji: 75; ako hodi: 80; pri telesnem delu pa 90 in celo čez 100.

7. Rast in teža človeka.

Rojenček je visok 50 cm. Dorasel človek doseže najmanj trikratno prvotno višino. Najbolj raste do 25. leta, nekoliko pa še do 40. leta. Po 40. letu je vsako desetletje za 1 cm nižji.

Povprečna višina narodov od severnega pola do ekvatorja znaša: pri Skandinavcih: 175 cm; pri Angležih: 173·6 cm; pri Belgijcih: 169 cm; pri Nemcih: 168 cm; pri Rusih: 168 cm; pri Avstrijcih: 167 cm; pri Madžarih: 163·5 cm; pri Južnih Francozih: 163 cm; pri Sicilijancih: 158 cm; pri Japoncih: 158 cm; pri Bušmanih: 143 cm; pri Zamorcih: 140 cm; pri Obongo: 139 cm; pri Aka: 138 cm.

Vir: Dr. Fritz Kahn, Das Leben des Menschen; I., II., III. del. Založba Kosmos v Stuttgartu.

Kdor izkazuje mladini dobrote, da žanje hvaležnost, bo vedno doživel bridka razočaranja. Človek začne postajati hvaležen šele, ko je že prepozno, da bi to hvaležnost izkazal. Navadno spozna učenec šele ob grobu učitelja, kaj mu dolguje.

Ni redkost, da naleti učenec na vrzeli v znanju tudi pri — učitelju. Če si hoče učitelj ohraniti ugled, je v takih slučajih najbolje, da svoje neznanje odkrito prizna. Učencem se bo zdelo čisto naravno, da ni noben človek popoln in nezmotljiv. »Vsevedni« učitelji postajajo smešni in zbujaajo skepso pri učencih.

Ne verjamem, da bi se dober učitelj mogel postarati. On ostane mlad sredi mladine, četudi so mu lasje že osiveli in lica upadla. Pestalozzi je ostal otrok do konca. Učitelj se postara in začne propadati šele, ko so se za njim za vedno zaprla šolska vrata.

Zakaj se vendar daje pojmu »ljudstvo« nekaj pečat manjvrednosti? Dokler bo to tako, bo tudi »ljudska šola« ostala pastorka, in z njo vred njen učitelj.

Učitelju ne prinašajo uspeha pri njegovem delu niti stisnjene pesti, niti prekrizane roke. Pač mu pa pripomore do uspeha čut za otroka, dobrota in zdrav, praktičen razum.

Mladini bi morali zamolčati zgodbo o »bogatinu in ubogem Lazarju«. Ta zgodba je po modernih nazorih nemoralna; ne priča niti o človeški, niti o — božji pravičnosti. Človeška družba, država, Cerkev... so dolžni, da odstranjajo ali vsaj lepšajo bol in bedo že v tem življenju, ne pa, da se odtegujejo svoji dolžnosti s cenanim tolaženjem na posmrtni radosti. Otroci z zdravim čutom že spoznajo krivičnost te zgodbe.

Dokler se šola ne iztrga iz političnega intrigantstva in hierarhične oblastiteljnosti, je njen zdrav napredek nemogoč. Pod tem trpi mladina in ima škodo narod, ki potrebuje zdravega naraščaja.

Dobre učence je pogosto težje vzgajati kot slabe; kajti oni radi stavijo inteligenco nad značaj in pričakujejo radi svojih namišljenih vrlin neko izjemno stališče v razredu. Napram takim učencem mora biti učitelj skrajno konsekventen, previden in pravičen.

(A. Liebold, Neue Bahnen.)

RAZGLED

SOLSTVO V AMERIKI.

(Nadaljevanje.)

Poizkusne šole. Teh je veliko število; četudi je njihov ustroj medsebojno različen, imajo vse isto globljo podlago: temelje na John Deweyovi filozofiji o spoznavanju in tudi na njegovi iniciativi.

Evo opisa nekaterih šol:

Šole s projektnim poukom (The Project Method). Pouk ni cepljen na predmete, temveč nastopa v smiselnih živih celotah; pomenja poglobljanje vsakdanjih otrokovih izkustev. Otrok je izhodišče, center in smoter temu pouku, sploh vzgoji. Merodajno je otrokovo zanimanje. Taka učna celota (projekt) je n. pr. lahko: radio, čoln, tramvaj, transport sploh, postojanja okrog sveta, preskrba mesta z mlekom, izdelovanje škafe itd. Vsak »projekt« se obravnava vsestranski in izčrpno, kolikor to otroka zanima. Delo na enem projektu lahko traja cele dneve, tudi več tednov. Ponekod so projekti fiksirani v načrtu, v drugih šolah pa zopet dosledno prepuščajo izbiro otrokom. S primerjanjem so našli, da se деца tem potom priuči uporabi računstva, čitanja in pisanja mnogo bolj kot na stari način, kjer se te predmete uči izolirano. Tudi socialne lastnosti imajo tu mnogo več prilike za razvoj. Gotovo pa je to: kakor je ta pouk plodonosen v rokah spretnega učitelja, tako lahko povzroči kaos v rokah nespretnega.

Šole z daltonskim poukom (The Dalton Plan). Svoje ime imajo po mestu Daltonu, kjer ga je Miss Parkhurst prvič začela izvajati. V teh šolah razred ne obstoja; vsak učenec dobi v roke načrt dela (snovi), ki ga treba opraviti v določenem roku (navadno v enem mesecu); načrtu so priključena tudi potrebna navodila. Kakor hitro je opravljeno to delo, dobi učenec v roke prihodnji načrt. Za to delo so učencu na razpolago laboratoriji, zbirke in knjižnice, ki se jih svobodno poslužuje, kadar hoče. Ob določenem času je učencu na razpolago učitelj (na višjih stopnjah strokovni učitelj), da mu da po-

jasnila, če jih potrebuje. Od časa do časa ima učiteljstvo domače konference, na katerih se posvetuje o zboljšanju oz. dopolnjevanju učnega materiala. — Tem potom se do skrajnosti upošteva individualni tempo v učenju, a istotako navaja na samostojno delo.

Šole z winneškim poukom (The Winnetka Technique). Ime ima ta način po Winnetki, predmestju Chicaga. Tu ga je pričel izvajati Carleton W. Washburne. Učna snov je ločena na dva dela: 1. snov, ki jo potrebuje in obvlada vsak normalni človek, 2. snov, ki služi le specialno nadarjenim. Pol dneva je namenjeno splošni snovi, druga polovica dneva specialni snovi. V obeh slučajih so učencu na razpolago dobre knjige in aparati, tako da učenec dela čim bolj samostojno. Učne knjige so prikrojene za samozgledbo. Tudi tu dela vsak učenec po lastnem tempu. Smatrajo, da otroška doba ni samo za to, da pripravlja na poznejše življenje, temveč ima sama svojo vrednost. Učno snov ne prestando psihološki raziskujejo in izpopolnjujejo.

Biverska šola (The Beaver Country Day School, Brookline, Mass.). Posebnost te šole je, da vodijo ves čas o vsakem učencu (je jih pa krog 300) točno popisnico glede telesnega, umskega in čustvenega napredka.

Francis W. Parkerjeva šola (The Francis W. Parker School, Chicago). Ime ima po ustanovitelju polkovniku Parkerju; je ena prvih poizkusnih šol v državi. Ima krog 450 otrok obojega spola, od otroškega vrtca do vstopa v univerzo. Posebno važnost polagajo na praktično državljansko oz. socialno življenje; zato je vse šolsko delo vzajemno.

Šola z organsko rastjo (The School of Organic Education, Fairhope, Alabama).

Edžvudska šola (The Edgwood School, Greenwich, Conn.). Inspirator je Mrs. Marietta Johnson, voditeljica svoje znamenite šole v Fairhope. Vodilna ideja

obeh teh šol je, da so potrebe otroka merodajne za vzgojo, ne pa kaka snov ali pravila; da otroka najbolje pripravimo za bodoče življenje, če mu damo priliko, da izživi svoje sedanje. Ne pozabljajo pa v šoli gojiti čuta odgovornosti. Šoli imata deco obeh spolov od otroškega vrtca do vstopa v univerzo. Ne poznata nobenih spričeval ali kazni, sploh nobene sile; imata pa izborne uspehe. Spadata med najradikalnejše poizkusne šole.

Šola za etično kulturo (The Ethical Culture School, New-York-City). Ima deco od otroškega vrtca do vstopa v univerzo. Glavni smoter je, da zbudi v otroku težnjo, da služi blagru svoje okolice. Poslužujejo se z uspehom projektne metode.

Northšorska šola (The North Shore Country Day School, Illinois). Ni internat, vendar ostanejo otroci preko celega dne v šoli; obedujejo skupno, določen jim je tudi čas za učenje in za sport. Tako razvijajo smisel za skupnost. Poslužujejo se (v nižjih razredih) projektne metode.

Šola v Oak Lane (The Oak Lane Country Day School, Philadelphia). Tipična po kozmičnem eksperimentu s svobodo. Odklanjajo uniformiran pouk in vzgojo sploh. Učitelj-avtokrat tu nima mesta. Važnosti tu ne polagajo toliko na poučevanje, kolikor na učenje. Namesto da učencu natikajo na glavo neko sistemizirano snov, ga pustijo, da si vedno dalje po glajblija svoja izkustva. Učenci vprašujejo svobodno; in vedno dobe primeren odgovor, tudi v najbolj kočljivih vprašanjih; učitelji vedo, da drugačno postopanje vodi v neodkritosrčnost in potuhnjenost, dostiokrat tudi v hudo krizo. Seveda je vpeljana koedukacija; ravnatelj zavoda, Mr. Mitchell Froelicher, je prepričan, da bi sedanja kriza zakona (neštete razporoke!) ne obstojala, če bi koedukacija bila uvedena splošno. Učitelj respektira učenca tudi v naivnih manifestacijah; ve, da edino tako lahko zbudi v učencu spoštovanje do njega. Vsaka soba ima svojo posebno knjižnico. Toda ne uče se po knjigah, temveč po problemih; vsak učenec proučuje določen problem samostojno in le če treba, uporablja knjige; nato pa vsi skupno »izluščijo« končni rezultat. Tako pridobljeno

znanje je trajno, česar pri običajnem pouku ne opažamo. Zdravnik redno pregleduje učence in jih po potrebi leči. O vsakem učencu vodijo natančno popisnico glede značaja, zdravja in duševnih zmož-

Linkolnova šola (The Lincoln School, New-York-City). Ta šola zavzema med poizkusnimi šolami posebno mesto. Priključena je pedagoški fakulteti (Teachers College) kolumbijske univerze. Ima sama svojo šestnadstropno hišo s približno 500 učenci obeh spolov od 6.—18. leta; nastavnikov je 70, nekaj nad polovico od teh je žensk. Ta šola ne deluje po nikaki določeni doktrini, kakor večina drugih poizkusnih šol, temveč je njena naloga, da čisto objektivno raziskuje; je torej pravzaprav eksperimentalna šola. Raziskuje pred vsem snov iz posameznih predmetov, kdaj in kako jo je treba podati; rezultate objavljajo od slučaja do slučaja v posebnih brošurah, ki jih je zdaj že lepo število. Na podlagi teh izsledkov bodo sestavili učni načrt. Najdalje so s tem delom na osnovni stopnji (Elementary School, 6—12), posebno v računstvu in jeziku; najmanj pa še v višji srednji šoli (Senior High School, 15—18). Koristno je to, da proučuje en del učiteljstva učni načrt s strani obstoječih razmer, drugi del pa iz stališča otroka; tako se bo lahko prišlo do temeljitenga, a istočasno tudi izvedljivega učnega načrta. Da je rezultat tim sigurnejši, je ta šola v zvezi s preko 200 drugimi šolami, ki preizkušajo njene izsledke, oz. tudi same sporazumno raziskujejo. Po možnosti uporabljajo v sporednih razredih različne načrte oz. metode in nato primerjajo uspehe.

Drugo polje raziskavanja je individualni razvoj otroka. Našli so, da samodelavnost pri pouku izredno uspešno vpliva i na umski i na čustveni razvoj, tem bolj, čim bolj je pouk v zvezi z življenjem. Starši — ki so s šolo v tesni zvezi — se čudijo vsestranskemu zanimanju in znanju otrok, ki jih s svojimi umnimi vprašanji čisto spravijo v škrince.

Izsledke poskusnega dela na tej šoli objavljajo v posebnih brošurah; imajo nedvomno splošno vrednost in je umestno, da se z njimi okoriščamo. Ne bom navajal

naslovov posameznih brošur, temveč nas vedem le periodično knjigo »The Descriptive Booklet« (nekak letopis), ki vsebuje poleg raznih poročil tudi seznam vseh publikacij te šole (samozaložba).

Druge pomembnejše poizkusne oz. »nove« šole: The Walden School, New-York-City; The Park School, Cleveland; Shady Hill School, Cambridge, Mass.; Keith County Day School, Rockford; Horace Mann School, New-York-City; Gary Schools, Indiana; Platoon School, Detroit.

(Konec sledi.)

Celo orožniki kažejo razumevanje za mladino. S 1. januarjem t. l. je v Avstriji stopil v veljavo novi mladinski kazenski zakon. Smisel tega zakona je, da se mladih zločincev ne kaznuje, temveč poboljša; pokazalo se je namreč, da sodna kazen navadno potisne mladostnika za stalno na stranpota, ker mu popolnoma vzame osebni ponos. Pri tej priliki je poslalo avstrijsko orožništvo na vlado prošnjo, da se mu dovoli, da mladino lahko zaslišuje oz. aretira v civilni obleki. Prošnjo je motiviralo z vzgojnimi razlogi. — Človek dobi spoštovanje pred temi možmi, ki jih njihova trda služba vodi v stalne stike z zločinci in v smrtno nevarnost, če pravijo: »Mnogokateremu orožniku je že bilo mučno, ko je moral v polni opremi in z nasajenim bajonetom spremljati otroka, ki ga je nesrečen slučaj napravil za zločinca.«

K telesni kazni. Tragedija mlade deklice Marije Stodolak na Dunaju, ki sta jo starša s pretepanjem in gladovanjem počasi ubila, je povzročila v avstrijskih listih živahne razprave o roditeljskih pravicah, o varstvu mladine, o telesnih kaznih itd. Vsekakor razločen dokaz o kulturni višini Avstrijcev. Marsikje drugod bi bil tak dogodek — bagatela. V listih se najde mnogo temeljitih razprav o temi. Prinašamo nekaj izvlečkov:

Dr. Eugénia Schwarzwald (»N. Fr. Presse«): Vsak udarec, ki ga daš otroku, zaslužiš pravzaprav ti sam! Danes pač že vsakdo lahko ve, da se s surovim ravnanjem napravi otroka hudobnega, podlega, zahrbtnega, podvrženega zablodam. Ni se še zgodilo, da bi kdo z udarci zbudil v

otroku plemenite instinkte, misli in čustva. Otroci ne potrebujejo udarcev, niti jih zaslužijo. Sem celo proti pretepanju odraslih, čeravno bi to pogosto zaslužili. Deca zasluži pač najmanj toliko zaščite s strani države kakor odrasli, ki se vendar lažje brani. Zato naj bo staršem oz. namestnikom pretepanje sploh prepovedano. Da, njim, ki so moralno dolžni, da skrbijo za telesni in duševni blagor otroka, bi morali zapreti še s posebej poostrenimi kaznimi. Če zakon dopušča zmerno pretepanje, ga s tem sankcionira. A kje je meja med »zmernim« in »prekomernim« pretepanjem? Dresura divjih živali je že pred desetletji krenila na nova pota; dreserji ravnaajo zdaj z živalmi le z dobroto, ker vedo, da dosežejo s tem mnogo boljše uspehe. Ali se naj ravna z mladim človekom slabše kot z mladim psom ali tigrom?

Univ. prof. dr. R. Bartsch (»N. Fr. Presse«): Z zakonom se — vsaj za danes — po mojem mnenju ne more preprečiti, da bi starši preteпали otroka. Zakon lahko prepoveduje samo to, kar prebivalstvo v splošnem smatra za krivo. A pri pretepanju žal še to ni. Borba proti pretepanju se ne more pri zakonu začeti, temveč z njim dovršiti. Začeti se mora pri vzgoji; ljudstvo je treba uveriti, da je pretepanje škodljivo. To bo prav gotovo uspelo, če bodo starši imeli zgled na poklicnih vzgojiteljih in na uvidevnih starših. — Telesna kazen je v tesni zvezi s surovostjo sploh; surovost vodi v pretepanje. In surovosti vidimo vse polno: danes se roga vsemu vzvišenemu; zasramuje in blati vsakogar, ki drugače misli; fantazijo dražijo porotna in policijska poročila; draži jo istotako literarni in filmski šund z bestialnimi scenami. Ni čuda, da se tako vzbude sadiistične težje, ki sicer spe v globini duše. In ni čuda, da se tako vzbudi poželjenje po grozodejstvu, ki se seveda izlije najlažje nad onim, ki se lahko najmanj brani: nad otrokom in živaljo. — Neobhodno potrebna je dobra organizacija mladinskega skrbstva. Organom te institucije bi se najdal nalog, da čim najskrbneje nadzirajo ravnanje z deco v dotičnem okolišu, in jim dala tudi zaščito, da se po potrebi vmešavajo v razmere.

O.

Bregantova knjiga. Veliko županstvo ljubljanske oblasti je poslalo vsem srezkim poglavarjem ljublj. oblasti, mestnemu magistratu prosv. odd. v Ljubljani itd. naslednji dopis:

»V samozaložbi Zm. Breganta, učitelja na Blanca je izšla prva slovenska knjiga v zmislu delovne šole, t. j. »Elementarni razred, I. del«. Knjiga obsega načela za reformo čitanja in pisanja pa tudi druge študije o delovni šoli.

Poleg tega se ozira na večletna lastna opazovanja in na preizkušnjo v drugih državah. Knjiga ima 106 strani in mnogo risb. Stane 36 Din in se dobiva pri učitelju Z. Bregantu na Blanci.

Priporočam to knjigo, da jo kupijo krajevni šolski odbori za šol. knjižnico.

Glede uvedbe novih smotrov, ki jih predstavlja knjiga, pripominjam, da jih učiteljstvo najprej polagoma preiskuje, izpopolni kar je dobro za splošno uporabo in opusti, kar je mogoče za naše razmere ne-prikladnega. Knjiga bo zdaj omogočila, da se preizkusijo mnogotere zadeve delovne šole in da se čimprej določijo načela za splošno rabo. O podrobnostih naj obravnavajo šolska upraviteljstva na svojih lokalnih konferencah. Srezkim nadzornikom naročam, da se pri nadzorovanju prepričajo in vpišejo v nadzorniško poročilo, ali je bilo poročilo in razgovor o tej knjigi na dnevnem redu teh konferenc.

Za enorazrednice je v nadzorniških poročilih poročati, ali imajo šolske knjižnice to knjigo.

O tem je obvestiti vsa šolska upraviteljstva.

Vršilec dolžnosti prosv. inspekt.:

dr. Capuder, s. r.»

Tudi gg. nadzorniki so v svojih področjih toplo priporočali novo knjigo. Kot primer navajamo odlok sreskega poglavarja v Brežicah:

»Da dosežemo čimprej skupni cilj, ozi-votvorjenje delovne šole, bodi v nastopnem šolskem letu naloga prav vseh učiteljskih zborov, predvsem pa razrednikov-elementarcev, da v smislu gornje okrožnice pro-učavajo in v lokalnih konferencah obravnavajo smotre delovne šole, razredniki-elementarci pa da še prav posebej iznašajo svoje eventualne zadevne praktične izkušnje, v kolikor se bodo že letos lotili nove metode v večjem obsegu.

Predmetno vprašanje pa naj se ne obravnava le v eni edini lokalni konferenci in

še to morda le zato, da bo odloku ustrezno, temveč to vprašanje naj tvori pri vseh konferencah stalno točko dnevnega reda, kajti le s skupnim delom, z nezmanjšanim zanimanjem in z najintenzivnejšo poglobitvijo bo mogoče ustvariti nekaj popolnega, k čemur tudi Bregant sam poziva: »Presodite ter stvarno preценite in izrecite svoje pomisleke!« (str. 14.)

»Blanška šola« bodi v nastopnem šol. letu deviza vseh onih elementarcev, ki so dobre volje ter se čutijo dovolj pogumne in vztrajne.

Za sreskega poglavarja: Drnovšek, s. r.

Tako oblastveni organi, ki jim je pri srcu interes šolstva i kulturni napredek naroda! Primerjajte pa s tem »zabavljajne« gospoda Hribskega v 1. šte. »Slov. Učitelja«, tam nekje izza »merice cvička«. Gospod Hribski ima seveda pravico do zabave, kakor se mu zljubi, a naj jo označi kot tako, ne pa kot »kritiko«. Kdor hoče resne, odgovorne kritike, naj si prečita oceno M. Demarina v 3. šte. »Napredka« (Zagreb). Tam čestita slov. učiteljstvu na knjigi ter zahteva, da se jo prevede v hrvaščino! Slično stvarno kritiko je priobčil A. Čebular v »Učit. Tovarišu«.

Tragično je, da lastnega ne znamo dovolj ceniti! Vsak učitelj bi moral imeti to knjigo. Učitelju v elementarnem razredu služi neposredno pri delu, druge pa uvaja v duha nove šole ter jim tako koristi posredno.

Ur.

H. Worsch, Symbol und Erziehung. 1927. (Zvezek 6.)¹ Avtor skuša pokazati, kakšno vlogo ima simbol v vzgoji. Razlikuje dvojno simboliko: tako, ki je do-stopna »doživetju«, in tako, ki le mišljenju. Simboli so važni predvsem v našem odnosu do okrožja, od tod nam postane razumljiva zlasti duša majhnega otroka. Zade-nje poglavje se peča s pomenom simbolike pri gimnastiki.

F. Schneider, Das geschlechtliche Reifen als Fortschritt und Hemmung. 1927. 22 str. (Zvezek 7.) To malo brošuro priporočam posebej praktikom, ki se kratko hočejo poučiti o označeni temi. Schneider je znan tudi sicer po svojih sličnih spisih. Tu po-kaže, kako vpliva spolno dozorevanje na duševni razvoj, na delo v poklicu, na voljo in vzgojo volje, na čustveno in religiozno življenje. Nevarnost je posebej v tem, da

¹ V naslednjem ocenjena zbirka je izšla v zalogi K. Stenger, Erfurt. Oceno ostalih zvezkov prinesemo drugič.

povzroča često zavest manjvrednosti, kar pogosto kvarno vpliva na poznejši duševni razvoj.

J. Wagner, Die wissenschaftlichen Richtungen der gegenwärtigen Pädagogik. 1928. (Zvezek 8.) Wagnerjevi pedagoški spisi so znani (Pädagogik als Wissenschaft, 2 zvezka; Pädagogische Jugendkunde; Pädagogische Wertlehre). Kakor vsi njegovi spisi bolega tudi navedeni na spiritizirujoči, metodološki miselnosti, nič konkretnega in živega ni v njih. Zato človek Wagnerjeve spise bere praznoprav brez haska. Dober je pač pregled metod sodobne znanstvene pedagogike.

E. Jaensch, Neue Wege der Erziehungslehre und Jugendkunde. 1928. 48 str. (Zvezek 9.) E. Jaensch, ki spada danes nedvomno k najodličnejšim eksperimentalnim psihologom — tudi v pedagoških krogih je znan po svojih odkritjih na polju nazorosti in domiselnosti otroka (ejdetika!) — se v pričujočem spisu peča s filozofičnimi temelji pedagogike, ter pride do ugotovitve, da se je stara pedagogika (zlasti v poslednjem 19. stol.) preveč zabarikadrala za idealistično filozofijo »daljave« (Idealismus des Fernen), mesto da bi poslegla v konkretno življenje, tu študirala resničnost in na podlagi faktov prišla do svojih zahtevkov in pedagoških norm. Danes nam je treba »idealizma bližine« (Idealismus des Nahen). K temu cilju skuša po svojih močeh prispevati sodobno mladinslovlje, ki skuša stare, od znamenitih pedagogov postavljene norme in ideale z znanstvenimi in novimi argumenti podpreti. Temu pojmovanju treba brezpogojno pristrditi. Pri tej priliki pripominjamo še, da je E. Jaensch za Pestalozzijevo obletnico objavil spis: »Pestalozzi, der Geist und das Erbe seines Wirkens im Lichte der Gegenwartsaufgaben von Kultur, Philosophie und Psychologie. 1927. 74 str. Leipzig, Der Neue Geist Verlag — kjer se posebej ozira na idejne temelje Pestalozzijeve pedagogike, kako se nam prikazujejo s stališča sodobne vede.

P. Petersen, Grundfragen einer pädagogischen Charakterkunde. 1928. 23 str. (Zvezek 10.) Poznanje karakterologije (vede o človeških značajih in temperamentih) je danes vsakemu pedagogu nebahodno potrebno. Zal doslej še nimamo zanesljive literature; zlasti nam manjka del o otroških značajih. Razboriti in često tudi malo enostranski pedagog Petersen v Jeni namerava v bližnji bodočnosti objaviti »pedagoško karakterologijo«, kjer se bo pečal z značajem s pedagoškega in mladinslovskega stališča. V navedeni brošuri kratko pokaže problem, za katerega gre, ter po-

daja pregled o dosednji literaturi na tem polju.

A. Miehle, Die kindliche Religiosität. 1928. (Zvezek 11.) Pisatelj skuša pokazati, iz kakšnih virov izhaja religija majhnega otroka; ne ozira se samo na predstave (predstve Boga itd.), temveč tudi na čustveno življenje. Slika, ki jo dobimo tozadevno, je proti pričakovanju pestra.

F. Klatt, Sinn und Bedeutung der Jugendbewegung. 1928. 15 str. (Zvezek 12.) O mladinskem gibanju obstoja danes že skoro nepregledna literatura. Na to majhno knjižico pa izrečno opozarjamo, ker piše v njej nekdo, ki spada k poklicanim, da govori o mladinskem gibanju. F. Klatt je živel sam v mladinskem gibanju, danes ga gleda z razdalje. Kot že v svojih dosedanjih sijajnih knjigah (Die schöpferische Pause, 1922, in Das Gegenspiel, 1924, obe pri Diederichsu v Jeni), tako tudi tu Klatt ocenjuje mladinsko gibanje pozitivno. In Klattu, ki je danes vodja »vzgojevališča na selu« in pozna mladino, smemo verjeti, če govori o »mladosti in mladostnosti«, ki jo je mladinsko gibanje odkrilo in uveljavilo. To treba danes povedati vsem, ki od zgoraj dol gledajo na vse to.

K. Weidel, Die neue Lehrerbildung in Preußen. 1928, že druga izdaja. (Zvezek 13.) Weidel je direktor pedagoške akademije v Elbingu ter podaja sliko o že uresničeni, ne samo programatično zahtevani akademski izobrazbi nemškega učiteljstva. Danes, ko je pri nas vprašanje pedagoške visoke šole zelo aktualno, nam more biti Weidel dober svetovalec.

H. Prinzhorn, Das Problem der Führung und die Psychoanalyse. 1928. 24 str. (Zvezek 14.) Prinzhorn je doslej objavil že več večjih spisov o karakterologiji. Tudi v tej majhni brošuri se zavzema za uporabo Nietzschejeve psihologije, Klagesove karakterologije in seveda Freudove psihoanalize v pedagogiki. Napram psihoanalizi je kritičen in se zaveda tudi njenih meja.

W. Stählin, Die religiöse Lage des jungen Menschen. 1928. 20 str. (Zvezek 15.) Ta zvezek je dopolnilo k zgoraj citirani Miehlejevi knjigi. Dočim se M. ozira bolj na majhnega otroka, skuša Stählin prikazati poznejšo razvojno stopnjo, religioznost mladostnika. Spis ni samo psihološki, je tudi pedagoški, skuša pokazati, kje treba prijeti pri religiozni vzgoji, kje so nevarnosti, da zdrkne mlad človek navzdol.

V bližnji bodočnosti izide spis monakovskega univ. prof. A. Fischerja, *Der pädagogische Genius* (je to slavnostni govor, ki ga je imel F. ob Pestalozzijevi obletnici). Na to publikacijo tu še posebej opozarjamo.

Čibej.